

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Ústav sociální práce

**Vybrané oblasti sociálního poradenství poskytované
azylantům a osobám s doplňkovou ochranou v nestátním
neziskovém sektoru v ČR**

Diplomová práce

Autor:	Markéta Cagášková
Studijní program: N6731	Sociální politika a sociální práce
Studijní obor:	Sociální práce
Forma studia:	Prezenční
Vedoucí práce:	Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

Hradec Králové, 2018

Zadání diplomové práce

Autor: Markéta Cagášková

Studium: U15018

Studijní program: N6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce

Název diplomové práce: **Vybrané oblasti sociálního poradenství poskytované azylantům a osobám s doplňkovou ochranou v nestátním neziskovém sektoru v ČR**

Název diplomové práce AJ: Selected areas of social counseling provided to asylum seekers and persons with supplementary protection in the non- governmental non- profit sector in the Czech Republic

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato práce si dává za cíl přiblížit nejčastěji řešené problémy v rámci sociálního poradenství, se kterými se pracovníci nestátních neziskových organizací setkávají při práci s azylanty a osobami s doplňkovou ochranou. V teoretické části bude popsána obecná terminologie používaná u této specifické skupiny, dále problematika oblasti bydlení, zaměstnání, vzdělávání, zdravotnictví atd. Výzkumná kvalitativní část bude realizována za pomoci polo- strukturovaných rozhovorů se sociálními pracovníky pracujícími s touto cílovou skupinou.

Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi. 1. vyd. V Praze: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-097-3. ŠÍŠKOVÁ, Tatjana (ed.). Menšiny a migranti v České republice. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9. BADE, Klaus J. Evropa v pohybu: evropské migrace dvou staletí. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. Utváření Evropy. ISBN 80-7106-559-5.

Garantující pracoviště: Ústav sociální práce,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

Oponent: Ing. Lukáš Válek

Datum zadání závěrečné práce: 1.6.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Praze dne 4. 4. 2018.

Markéta Cagášková

Poděkování

Srdečně děkuji vedoucímu diplomové práce panu Mgr. Miroslavu Kapplovi Ph.D. především za jeho metodické vedení, trpělivost a lidský přístup, se kterým přistupuje ke svým studentům.

Mé poděkování patří všem účastníkům výzkumu a i mým nejbližším, kteří mě podporovali v průběhu celého procesu tvoření.

Abstrakt

CAGÁŠKOVÁ, Markéta. *Vybrané oblasti sociálního poradenství poskytované azylantům a osobám s doplňkovou ochranou v nestátním neziskovém sektoru v ČR*. Hradec Králové: Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018. pp. Diplomová práce.

Tato práce se zabývá vybranými oblastmi sociálního poradenství, které je poskytováno azylantům a osobám s doplňkovou ochranou v nestátním neziskovém sektoru. Reflektuje nejčastěji řešené problémy. Těmto osobám je ze strany státu umožněno účastnit se Státního integračního programu, který poskytuje pomoc v oblastech bydlení, zaměstnání, vzdělání a jazyka, navázání podpůrných zdrojů (sociální dávky) a zdravotní péče. Cílem práce je přiblížit prováděnou pomoc tohoto programu a následnou práci organizací nestátního neziskového sektoru, které poskytují odborné sociální poradenství této cílové skupině. Pomáhají řešit svým klientům různorodé životní situace a snaží se, aby jejich proces integrace do nového prostředí byl co nejúspěšnější. K vypracování diplomové práce byl zvolen kvalitativní výzkum formou polo-strukturovaných rozhovorů se sociálními pracovníky z nestátních neziskových organizací poskytujících sociální poradenství. Rozhovory probíhaly v prostředí organizací. Analýza proběhla na základě získaných odpovědí. Hlavním cílem práce bylo objasnit a ověřit v komparaci teorie a praxe, jak tato specificky cílená pomoc funguje. Výsledky práce mohou přiblížit zájemcům o toto téma fungování SIP a odborného sociálního poradenství v nestátním neziskovém sektoru poskytované azylantům a osobám s doplňkovou ochranou.

Klíčová slova: sociální poradenství, mezinárodní ochrana, integrace, nestátní neziskový sektor

Abstract

CAGASKOVA, Marketa. *Selected areas of social counseling provided to asylum seekers and person with supplementary protection in the non-governmental non-profit sector in the Czech Republic*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2018. pp. Diploma Dissertation.

This thesis deals with selected areas of social counseling, which is provided to asylum seekers and persons with supplementary protection in non-governmental non-profit sector. It reflects the most frequently solved problems. These persons can register and participate to the State Integration Program from the state, which provides assistance in the areas of housing, employment, education and language, the establishment of support resources (social benefits) and health care. The aim of the thesis is to bring closer the assistance provided to this program and the subsequent work of non-governmental non-profit sector organizations which provide professional social counseling to this target group. They help to solve their diverse life situations for their clients and try to make their integration process into the new environment the most successful way. The qualitative research was selected in the form of semi-structured interviews with social workers from non-governmental non-profit organizations providing social counseling. The interviews have been carried out in the organization environment. The analysis was based on the answers received. The main aim of the thesis was to clarify and verify in a comparison of theory and practice how this specifically targeted assistance works. The results of the work can bring to the attention of those interested in this topic the functioning of SIP and professional social counseling in the non-governmental non-profit sector provided to asylum seekers and persons with supplementary protection.

Keywords: social counselling, international protection, integration, non-governmental non-profit sector

OBSAH

ÚVOD	10
1 Terminologické vymezení a politické souvislosti.....	11
1.1 Historie a souvislosti	11
1.2 Základní pojmy a definice	12
1.3 Integrace v demograficko-politickém kontextu.....	15
1.3.1 Modely integrační politiky	19
2 Systém přijímání uprchlíků a jejich možnosti.....	21
2.1 Systém ČR	21
2.1.1 Legislativa a proces	21
2.1.2 Azylová zařízení.....	25
2.2 Státní integrační program (SIP).....	27
2.3 Ministerstvo vnitra.....	30
3 Sociální poradenství.....	32
3.1 Bydlení.....	33
3.2 Zaměstnání.....	36
3.3 Vzdělávání a překonávání jazykové bariéry.....	39
3.4 Sociální dávky, finanční pomoc	43
3.5 Zdravotní péče	46
4 Shrnutí teoretické části.....	48
5 Praktická část	49
5.1 Vymezení hlavních a dílčích cílů	49
5.1.1 Druh výzkumu.....	49
5.1.2 Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek.....	50
5.2 Empirické výzkumné šetření	52
5.2.1 Respondenti a realizace výzkumu	53
5.2.4 Výsledky a interpretace výzkumu	54

ZÁVĚR.....	66
Seznam tabulek, grafů, obrázků	68
Seznam použité literatury	69
PŘÍLOHY	73

Seznam použitých zkratk s výkladem

ČR	Česká republika
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
DC	Dílčí cíl
EU	Evropská unie
IAS	Integrační azylové středisko
IP	Individuální plán
MO	Mezinárodní ochrana
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MV	Ministerstvo vnitra
NNO	nestátní nezisková organizace
OAMP	Odbor azylové a migrační politiky
OSN	Organizace spojených národů
OSSZ	Okresní správa sociálního zabezpečení
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
PSSZ	Pražská správa sociálního zabezpečení
SIP	Státní integrační program
SUZ	Správa uprchlických zařízení
UNHCR	Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (United Nations High Commissioner for Refugees)
ÚP	Úřad práce
ZZC	Zařízení pro zajištění cizinců
ŽOMO	Žadatel o mezinárodní ochranu

ÚVOD

Práce sociálních pracovníků s azylynty a osobami s doplňkovou ochranou, ať méně či více známá v povědomí veřejnosti, je pro mnohé jejich vykonavatele této pomoci přirozeností a osobním zájmem. Respekt a podpora je hlavním pilířem integrace v jejich snaze za znovu získaným pocitem bezpečí a zvládnutí nové životní situace. Lze objektivně říci, že odborná literatura se zaměřuje na integraci všech cizinců v České republice a na tuto specifickou skupinu azylyntů a osob s doplňkovou ochranou jen okrajově. Z mého dlouhodobého osobního zájmu o tuto cílovou skupinu jsem se rozhodla k podrobnějšímu zkoumání tohoto tématu.

Cílem práce je zjistit, jak funguje sociální poradenství Státního integračního programu pro azylynty a osoby s doplňkovou ochranou v praxi, kterým klienty provádí NNO. Tento program funguje na podporu integrace v ČR. Budou zjištěny základní informace o SIP. Cílem výzkumu je zjistit, jak tento program funguje v praxi. Dílčí cíle budou zahrnovat zjištění základních podmínek a postupů přihlášení se do SIP, poskytování sociálního poradenství v jednotlivých oblastech a dále to, co se stane s klientem po skončení podpůrné doby SIP.

V teoretické části budou vysvětleny základní pojmy odborné literatury a v rámci české migrační politiky přiblížen systém přijímání těchto osob. Dále bude vysvětlen stěžejní pojem sociálního poradenství a přiblíženy nejzásadnější oblasti jeho praktického poskytování této cílové skupině, kopírující vymezené úkony pomoci ve Státním integračním programu Ministerstva vnitra.

V praktické části bude, prostřednictvím kvalitativního výzkumu za pomoci rozhovorů s pracovníky, zkoumáno, jak toto specifické sociální poradenství funguje v praxi, zda je systém podpory SIP dostatečný, potažmo co by se dalo v programu zlepšit. Získané informace budou analyzovány a komparovány za podpory předem stanovených dílčích cílů.

Práci mohou využít jako vhled do problematiky budoucí zájemci o vykonávání zaměstnání sociálního pracovníka s touto cílovou skupinou. Práce může posloužit i široké veřejnosti, která se zajímá o toto téma. Zároveň podněcuje k zamyšlení se nad těmi, kteří opustili svou rodnou zemi a snaží se zorientovat v novém prostředí. Tyto osoby čeká bezesporu nelehký životní úkol, pakliže chtějí začít znova v jiném státě s odlišnými zvyklostmi a způsobem života.

1 Terminologické vymezení a politické souvislosti

Jestliže se primárně jedná o to, aby docházelo k efektivní práci s azylanty a osobami s doplňkovou ochranou a jejich dobré integraci za pomoci metod sociální práce, je nutné, aby došlo k samotnému pochopení základních pojmů, se kterými se dennodenně lidé pracující s touto cílovou skupinou setkávají.

Integrace azylantů představuje jedno z klíčových témat migrační politiky, jimiž se jednotlivé státy Evropské unie věnují na mezinárodní úrovni. V případě uprchlíků jde o jejich účinnou ochranu, k níž se tyto evropské státy zavázaly.

Česká republika je země, která je členem Evropské unie, ale není vnímána jako stát, který by procentuálně vykazoval velkou míru takovýchto osob, které zde hledají útočiště a ochranu. Z historického hlediska jsme země homogenní, u které se až po roce 1989 otevřely hranice pro různé formy migrace. Naše země byla z hlediska imigrace považována spíše za zemi tranzitní, než cílovou. V podstatě lze tento proces potvrdit z hlediska uprchlíků dodnes. ČR představuje společnost s nízkým zastoupením imigrantů a azylantů oproti jiným evropským státům.

1.1 Historie a souvislosti

Objektivem laického pohledu na historický kontext samotného pojmu migrace se nejedná o žádný výtvarný produkt moderní doby. Lidé migrovali odedávna po staletí za novými zdroji obživy, z důvodu úniku před nebezpečím, strádáním či přírodními katastrofami. I v současnosti hledají lidé nový životní prostor. To se zdá jednodušším, než ve skutečnosti může být. Zmenšení světa, respektive dostupnosti přemístování se lidí po celém světě všemožnými prostředky, je však spojené s mnoha problémy, jež způsobují napětí mezi stávajícími a nově příchozími obyvateli. Jednotlivé státy musí najít způsob, jak toto napětí mezi obyvateli mírnit. Jedná se o oboustranný proces aktivní participace na společenském dění. (Dvořáková a kol., 2008)

Evropská unie začala systémověji prosazovat potřebu koordinovaného přístupu k integraci cizinců až ke konci devadesátých let minulého století. Každý stát ke své integraci cizinců používá méně či více propracovaný systém, na kterém je potřeba neustále pracovat a reagovat na aktuální světové podmínky.

Lze říci, že azylanti a osoby s doplňkovou ochranou tvoří jen malý zlomek všech imigrantů, kteří do Evropy z nejrůznějších důvodů přicházejí. Sociální práce s touto specifickou skupinou osob vyžaduje i zvláštní znalosti a dovednosti.

Na rozdíl od ostatních imigrantů totiž uprchlíci zemi původu opustili nedobrovolně za často náročných okolností. Ztráta zázemí, jež měli v zemi původu, společně s extrémně traumatizujícími podmínkami cesty za bezpečím, se může dlouhodobě podepsat nejen na jejich potenciálu integrovat se do nové společnosti.

1.2 Základní pojmy a definice

Definice základních pojmů tohoto obsáhlého tématu migrace mohou být různé s ohledem na jazyk, překlad, pochopení i celospolečenské vnímání. Nehledě i na odlišné pojetí ze strany organizací a odborníků, zabývajících se touto problematikou. Je možné začít od těch nejobecnějších pojmů až po ty nejspecifičtější.

Migrace chápána v tom lidském slova smyslu je základní pojmem souvisejícím s veškerým přesunem osob. Z toho hlediska můžeme migraci dělit například na vnitřní a mezinárodní. *Vnitřní migrace* je definována jako změna trvalého pobytu za hranici určité administrativní jednotky uvnitř jednoho a téhož státního celku. *Mezinárodní migrace* je definována jako změna obvyklého pobytu za hranice státu. Migrace může mít podobu *imigrace* – přistěhování obyvatelstva nebo *emigrace* jakožto vystěhování obyvatelstva ze země. Avšak imigrace z jedné země do druhé je složitý soubor mnoha aspektů psychosociálního procesu s významnými a trvalými dopady na identitu jednotlivce. (Dvořáková a kol. 2008) Zvláštní formou je *reemigrace*, kdy jde o pohyb obyvatel, který zahrnuje nejdříve emigraci a po určité době zpětnou imigraci do původní země. *Migrace* může být *dobrovolná* nebo *nucená*, často je nelze jednoznačně rozlišit. V mnoha případech příčinou vynucené migrace bývá válečný stav, nastolení diktatury nebo výrazné zhoršení životních podmínek. Obecně jsou migrační trendy ve světě charakterizovány dvěma základními směry migračních pohybů - Jih-Sever a Východ-Západ. Jednotlivé trendy světové mezinárodní migrace jsou ovlivňovány specifickými vlivy, které jsou někdy obecně označovány jako *push a pull faktory* z anglického překladu jako „tlačit“ a „táhnout“. Ekonomická nestabilita, změna životních standardů, rychlý demografický růst, válečné, náboženské a národnostní střety či zhoršování kvality životního prostředí jsou označovány jako *push faktory*. Naopak *pull faktory* přitahují migranty především do

rozvinutých zemí, kde je určitá garance politické a ekonomické stability, vyšší životní standard, svoboda projevu a možnost seberealizace.

Migrační politiku můžeme rozlišit na imigrační a integrační. *Imigrační politika* reguluje vstup migrantů na území a stanovuje, kteří cizinci za jakých podmínek se mohou dlouhodobě usadit v dané zemi. *Integrační politika* státu zavádí nástroje, jejichž cílem je podpořit začlenění migrantů do hostitelské společnosti. Cílem těchto politik je udržení sociální a politické soudržnosti společnosti a napomáhání k adaptaci migrantů v nové společnosti. (Dostálová, 2012).

Za **migranta** je možné zjednodušeně řečeno označit osobu příležitostně se přesunující z místa na místo, ať už plánovaně nebo spontánně. Ojedinělý, ale existující pojem *transmigrant* je migrant, který se neusazuje v jedné zemi, ale žije v několika zemích současně, v tzv. transnacionálním prostoru. Tento termín je úzce spjat s procesem globalizace a používá se v odborné literatuře od 90. let 20. století.

Oproti tomu za **cizince** je považována fyzická osoba, která není státním občanem daného státu, včetně občana Evropské unie. Cizincům na území ČR je přiznáván různý status, určený zpravidla délkou a účelem pobytu, od kterého jsou odvozována další práva a povinnosti.

Všechny výše uvedené pojmy ústí v jeden ústřední, a to je **integrace**. Jedná se o proces postupného začleňování imigrantů do struktur a vazeb společnosti „domácího“ obyvatelstva, ve kterém participují jak migranti, tak občané přijímající země. Je založený na oboustranném dynamickém procesu vzájemného působení. Jde o komplexní jev, který je přirozeným důsledkem migrace a který má své politické, právní, ekonomické, sociální, kulturní, psychologické a náboženské aspekty. (Dohnalová, 2012)

Vedle pojmů cizinec nebo migrant existuje specifitější pojem **uprchlík**. Označuje osobu, která se nachází mimo svou vlast, kterou k opuštění země vedly oprávněné obavy představující například pronásledování z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních. Taktéž se může cítit ohrožena z důvodu příslušnosti k určitým společenským vrstvám či zastávání takových společenských názorů, v důsledku kterých jí není zajištěna ochrana v její vlasti. (Dvořáková a kol, 2008). V souvislosti s tímto můžeme narazit na termín tzv. falešný uprchlík, což je označení pro osoby pocházející z oblastí, které jsou relativně politicky stabilní a za hlavní důvody imigrace jsou považovány ekonomické příčiny. Tyto

osoby nejsou z oblastí zasažených válečnými konflikty snadno rozpoznatelné a mohou tak využít uprchlických vln, které se uskutečňují z těchto zemí.

Mezinárodní ochrana je pojem zastřešující azyl a doplňkovou ochranu. Jako ochranný institut se v České republice poskytuje právě buď ve formě azylu nebo doplňkové ochrany cizincům (tj. příslušníkům třetích států nebo osobám bez státní příslušnosti) v souvislosti s jejich pronásledováním nebo hrozícím skutečným nebezpečím vážné újmy.

Osoba vyznačující se výše uvedenými znaky uprchlíka může *požádat* v jiné zemi o tzv. azyl. **Azyl** je ochranný pobyt, který stát poskytuje příslušníkovi jiného státu nebo osobě bez státní příslušnosti. Důvody osoby žádající o azyl mohou být spojeny s pronásledováním z důvodu rasy, pohlaví, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů ve státě, jehož občanství má, nebo v případě, že je osobou bez státního občanství, ve státě jeho posledního trvalého bydliště. (Dohnalová, 2012) Osoba, která v dané zemi podá takovou žádost, se stává tzv. *žadatelem o azyl*. **Azylant** je poté osoba s přiznaným či platným azylem v dané zemi, tudíž se stala úspěšným žadatelem o mezinárodní ochranu a může tento status platně používat.

Vedle azylu lze udělit jako další formu mezinárodní ochrany tzv. **doplňkovou ochranu**. O tu mohou zažádat osoby, které nesplňují důvody pro udělení azylu, ale v jejich řízení o udělení mezinárodní ochrany je zjištěno, že existují důvodné obavy, že pokud by se tyto osoby vrátily do státu, jejichž jsou státními občany (v případě osob bez státního občanství do státu jejich posledního trvalého bydliště), hrozilo by jim skutečné nebezpečí vážné újmy. Za vážnou újmu se pak považuje uložení nebo vykonání trestu smrti, mučení nebo nelidské či ponižující zacházení nebo trestání žadatele o udělení mezinárodní ochrany, dále vážné ohrožení života nebo lidské důstojnosti z důvodu svévolného násilí v situacích mezinárodního nebo vnitřního ozbrojeného konfliktu, nebo pokud by vycestování cizince bylo v rozporu s mezinárodními závazky České republiky. Žadatel, kterému je udělena tato forma mezinárodní ochrany, je tzv. **osoba s doplňkovou ochranou**. (MVČR, 2017)

Poslední možností je **dočasná ochrana** – ochranný institut výjimečné povahy existující vedle mezinárodní ochrany. Smyslem je rychle a účinně reagovat na hromadné přílivy vysídlených osob ze třetích zemí, které se nemohou vrátit do země svého původu. Může se jednat o osoby, které uprchly z oblastí ozbrojených konfliktů nebo endemického násilí, nebo osoby, kterým

vážně hrozí systematické nebo obecné porušování lidských práv, či osoby, které se staly oběťmi takového porušování lidských práv.

Úmluva o právním postavení uprchlíků, tzv. Ženevská úmluva Organizace spojených národů (OSN) definuje pravidla pro přiznání mezinárodního statusu uprchlíka a tvoří základ mezinárodní ochrany uprchlíků. Dnes institut azylu/uprchlictví v nějaké podobě uplatňují státy, které ratifikovaly Ženevskou úmluvu, často v podobě ústavních zákonů. Česká republika jej zakotvuje v čl. 43 Listiny základních práv a svobod. O revizi této Úmluvy se vedou mezinárodní debaty, které zkoumají, zda ještě odpovídá současnému geopolitickému a socioekonomickému nastavení světa a prosazování lidských práv. Z hlediska práva je podstatný rozsah oprávnění, která cizinci nová země nabízí. V případě uprchlíka je v hrubých obrysech stanoví Úmluva o právním postavení uprchlíků z roku 1951, ať již jde o svobodu pohybu, možnost legálně pracovat, přístup k veřejným službám či možnost nabýt státní občanství. Tato práva by měla pomoci cizince mobilizovat k tomu, aby byl schopný si zabezpečit živobytí, resp. stal se soběstačným a případně se vymanil z možné počáteční závislosti na různých formách mimořádné státní podpory. Z hlediska sociálního pak úspěšná integrace umožňuje cizincům aktivní účast na životě komunity. Posílení jejich schopností a možností vybudovat si nové zázemí a začít žít soběstačný život, je jedním z klíčových nástrojů úspěšné integrace. (Dvořáková a kol. 2008)

Opuštění vlastní země s sebou nese nevyčísitelné ztráty, které je možné z psychologického hlediska přirovnat ke ztrátě blízké osoby. Člověk jako uprchlík se často musí vzdát sociokulturních zvyklostí, společné historie, domácí kuchyně, národní hudby i svého jazyka. Nemůže nebo se ostýchá sdělit svoje pocity, nemá si s kým promluvit. Jedinec se cítí dezorientovaný a unavený. Všechno je jiné, než se dotýčný doposud mohl učit. Tento proces, jímž všichni cizinci (nejen azylanti či osoby s doplňkovou ochranou) procházejí, je psychicky náročný a může mít výrazný vliv na jejich integraci.

1.3 Integrace v demograficko-politickém kontextu

Integrace je proces postupného začleňování imigrantů do struktur a vazeb jejich nové společnosti. Jedná se o komplexní jev, který je přirozeným důsledkem migrace a který má své politické, právní, ekonomické, sociální, kulturní, psychologické a náboženské aspekty.

Při posuzování demografických údajů o migraci je vždy nutno brát v potaz mezinárodní kontext. V našem uvažování se často nevyhneme eurocentrismu, a proto je dobré vědět, že

nejčastější cílovou destinací za prací jsou pro obyvatele Východní Asie země Perského zálivu a nikoli Evropa. Je dobré vědět, že většina uprchlíků se nachází v sousedních zemích konfliktu a spíše jen těm movitým se podaří dostat do bohatých zemí Evropy či severní Ameriky. Znalost demografických údajů pomáhají profesionálům vnímat situaci klientů v širším kontextu. Znalosti o situaci v zemi původu klienta nejen usnadňuje navázání důvěry, ale také snižuje riziko vytváření předsudků a povrchních hodnocení situace klienta a umožňuje nabídnout účinnou pomoc. Profesionál se musí rámcově orientovat v migrační problematice své země.

Výrazným aspektem pro pochopení současné situace v oblasti imigrační politiky je historický kontext jednotlivých zemí. Je rozdíl mezi zeměmi s koloniální minulostí a mezi postkomunistickými, kde je problematika migrace poměrně nový fenomén. Stále více sílí snahy o harmonizaci migrační a azylové legislativy. Příčinou souběhu je zejména fakt, že většina členských států se potýká od 90. let 20. století s podobnými problémy nedostatečné integrace druhé a třetí generace migrantů. Jejich sociální vyloučení pak úzce souvisí i s kulturním a politickým odcizením, silicím vlivem radikálních směrů různých náboženství a může vést k dalším nepokojům narušujícím soudržnost společnosti. (Dohnalová, 2012)

Model přistěhovalecké země se ve většině zemí EU uplatňuje jako chtěný fenomén, který není třeba rušit, ale je nutné jej řídit ku prospěchu všech. Přístup jednotlivých zemí EU k problematice mezinárodní migrace lze pro zjednodušení schematicky vymezit do dvou protikladných tendencí. Na jedné straně stojí podporovaná forma migrace vysoko-kvalifikovaných zahraničních pracovníků, která je vnímána coby ekonomický přínos a možná záchrana krize ideologie sociálního státu a stárnoucí Evropy. Na druhé straně je odmítána forma migrace těch, kteří jsou považováni za ekonomickou zátěž a to nízko-kvalifikovaní a kulturně odlišní migranti, kteří představují riziko z pohledu sociální soudržnosti společnosti. Hlavní prioritou se stává bezpečnost, což je spjato s bojem proti nelegální migraci a terorismu. (Dohnalová, 2012) Bohužel, někdy za horším postavením těchto migrantů stojí postoje vnitřní politiky, která svými zákony a přístupem nepřispívá k co nejhladší integraci příchozích.

Integrace je pojata jako společenská smlouva oboustranného přizpůsobení migranta a obyvatel daného státu. Migrant má povinnost přijmout jazyk, právní řád, politické instituce – což můžeme označit za občanskou asimilaci. Obyvatelé zase respektují životní styl, etnickou a náboženskou identitu migranta, pokud není v rozporu s liberálně-demokratickými principy.

Hledá se střední cesta mezi pluralismem a asimilací. Tedy forma rovnováhy splynutí migrantů do občanského národa a uznáním jejich svobody udržovat sociokulturní specifika. Za jádro kultury občanského státu se považují hodnoty svobody, demokracie, rovné příležitosti. Praktickým předpokladem integrace je znát řeč, mít práci a rozumět místnímu způsobu života. Na jedné straně nová země něco dává, na druhé bere a klade na imigranty určité nároky.

Integrace spadá stále především do pravomoci jednotlivých členských států. Ratifikovaná Lisabonská smlouva počítá s posílením úlohy Evropské unie v migrační politice a integraci příslušníků třetích zemí, avšak neklade si za cíl harmonizaci právních a regulačních opatření jednotlivých členských států. Klíčovou úlohu v procesu integrace hraje zaměstnanost, která je ústředním předpokladem pro účast přistěhovalců, pro jejich přínos pro hostitelskou společnost. Podpora integrace přistěhovalců zapojit se do pracovního procesu může být realizována uznáním odborné kvalifikace získané v jiné zemi, poskytováním příležitostí k odborné přípravě a zapojování do programů na usnadnění přístupu k pracovním místům. Podmínkou integrace jsou základní znalosti jazyka, historie a institucí společnosti. Je ovšem na druhou stranu také nezbytné, aby bylo přistěhovalcům umožněno nabývat těchto znalostí. Některé členské země kladou stále větší důraz na seznamovací programy zaměřené na základní jazykové, historické a občanské znalosti. Důležitým prvkem otevírající úspěch integrace bývá i rychlejší osvojení si nového jazyka a kultury přijímající společnosti. Zároveň zachování úcty k jazyku a kultuře imigrantů a jejich potomků vede ke vzájemnému respektu. (Dohnalová, 2012)

Pro přípravu přistěhovalců, a zejména jejich potomků, na úspěšnější život a aktivnější účast ve společnosti má zásadní význam vzdělávání. Nejen ve smyslu školského systému, ale především vzdělávání jako prostředek k absolvování různých seznamovacích programů, rekvalifikací a rychlejší adaptaci ve všech oblastech všedního života společnosti. Cílem je předávání znalostí o úloze společenských institucí, předávání norem a hodnot závazných pro fungování společnosti. Nezbytným předpokladem lepší integrace je přístup přistěhovalců k institucím, jakož i k veřejným statkům a soukromému zboží a službám na stejném základě jako mají státní příslušníci a způsobem vylučujícím jakoukoli diskriminaci. Právo EU zakazuje diskriminaci z důvodu etnického či rasového původu. Omezení práv cizích státních příslušníků vede k nerovnoměrnému zacházení s cizinci a zvyšuje riziko sociální exkluze, které může trvat i několik generací.

Základním mechanismem integrace je častý styk mezi přistěhovalci a občany členského státu. Kontaktem mezi oběma stranami se snaží obohatit společenská fóra, dialog kultur, informace o přistěhovalcích a jejich kulturách, povzbudivé životní podmínky v městských sídlištích a kvalita soukromých kontaktů mezi imigranty a ostatními obyvateli. Členské země musejí zabezpečit práva na svobodu projevu své kultury a vyznání, ale také aby tyto projevy nebránily imigrantům v účasti na přijímající společnosti a ve výkonu jiných základních práv.

Integraci přistěhovalců napomáhá jejich účast na demokratickém procesu a při formulování integračních politik a opatření, zejména na místní úrovni. Pokud se imigranti mohou podílet na věcech, které se jich přímo týkají, pravděpodobně to povede k posílení jejich pocitu sounáležitosti, zapojení do všech vrstev demokratického procesu - získání aktivního i pasivního volebního práva. (Dohnalová, 2012)

Na integraci nelze nahlížet jen z pohledu ekonomické perspektivy a vnímat migranty jako pracovní sílu. Migrační politika je jeden z nejdynamičtějších souborů politik v rámci EU. Na počátku by vždy mělo primárně stát hledání společného konsensu.

Základním dokumentem **politiky integrace** v České republice v roce 2018 byla aktualizovaná *Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu* (dále jen „Koncepce“) a *Postup pro rok 2018*. V aktualizované Koncepci byla významně rozšířena cílová skupina integračních opatření politiky integrace, kdy se kromě cizinců ze třetích zemí stali cílovou skupinou i azylantů a poživatelé doplňkové ochrany. Kromě nadále platných priorit integrace, byl posilován systém informování cizinců, a to již potenciálních migrantů v zemích původu. Byla rozšířena nabídka adaptačně-integračních kurzů, výuky češtiny a nadále byla zajišťována asistence cizincům na odděleních pobytu Odboru azylové a migrační politiky (OAMP) Ministerstva vnitra, ve školách i na úřadech. Nově byl kladen důraz na šíření informací mezi odbornou i laickou veřejností. Jedním z cílů integrační politiky je postupné přenesení integrace na regionální a lokální úroveň. Za významný nástroj integrační politiky v krajích jsou i nadále považovány zejména neziskové organizace na podporu integrace cizinců, které aktivně působí v krajích a plní funkci informačních středisek pro cizince i majoritu. Na lokální úrovni jsou klíčovým nástrojem integrace projekty obcí.

Strategie migrační politiky České republiky při formování migrační politiky nadále uplatňuje zásady migrační politiky, které byly formulovány ve Strategii migrační politiky České republiky. Kromě bezpečnosti státu, představující průřezový element Strategie, se

jedná o následující tematické okruhy: (1) integrace cizinců, (2) nelegální migrace a návratová politika (3) mezinárodní ochrana, (4) vnější dimenze migrace (včetně rozvojových a humanitárních aspektů), (5) volný pohyb osob v rámci EU a schengenského prostoru, (6) legální migrace a (7) provázanost se společnými politikami EU v oblasti migrace. Na realizaci dohlíží Koordinační orgán pro řízení ochrany státních hranic a migraci.

1. 3. 1 Modely integrační politiky

Při tvorbě a provádění veřejné politiky je důležité myslet na promítnutí integračních politik a opatření do širokého portfolia, do všech úrovní veřejné správy a veřejných služeb. K průběžným úpravám politiky, hodnocení pokroku integrace a zefektivnění výměn informací je potřeba stanovovat jasné cíle, ukazatele a mechanismy jejich hodnocení. Je potřeba vyhodnotit, zda je integrace účinná a dosahuje pokroků. Toto hodnocení pomáhá učit se ze zkušeností, zabránit chybám a vhodně přizpůsobovat danou politiku.

V současnosti je možné označit směr migrační politiky v ČR jako autonomní. Česká migrační a integrační politika je reaktivní povahy a nevyznačuje se jasnou strategií a konzistencí. Stále je na okraji zájmu politiků a chybí celková formulace koncepce přistěhovalectví. Úskali kulturní diverzity a integrace moc nevyjasňuje náhled na migraci jako hrozbu národních zájmů. Na druhé straně pak stojí pozitivní potenciál, se kterým je potřeba taktéž pracovat. (Dohnalová, 2012) V neutrálně zabarvených formulacích zájmů a postojů k imigraci ze strany státu pak přispívá k růstu podhoubí pro šíření tzv. „hoax“ i potažmo „fake news“ zpráv (informace založené na nepravdivosti a neověření zdrojů), xenofobie a nenávisti ke všemu a všem, co není tzv. české a těm, kdo nemluví plynule nově osvojeným jazykem.

Společným jmenovatelem pro vytváření dobrého integračního prostředí je alespoň sebedefinice coby přistěhovalcké země a formulace aktivní imigrační a integrační politiky. Jedná se o diskriminační, asimilační a multikulturní model integrační politiky.

Diskriminační model je založen na dočasném a návratném pobytu cizinců. Imigranti jsou začleněni do určité společenské sféry, ale není jim umožněno participovat v ostatních oblastech života. Právní mechanismy i praxe působí ve směru odrazení a znemožnění přístupu cizinců do mnohých sfér nového života, což ve svém důsledku cizince socioekonomicky znevýhodňuje. **Asimilační model** je jednostranným procesem rychlé a jednoduché adaptace imigranta do nové společnosti. Očekává se, že za rychlé umožnění získání občanství, práv a povinností majoritní populace imigrant zaplatí ztrátou svého mateřského jazyka, svých

specifických kulturních a sociálních rysů, což má vést k rychlé asimilaci do majoritní společnosti. **Multikulturní model** podporuje odlišnost minority od majoritní populace. Imigrantům jsou dána stejná práva ve všech společenských sférách, aniž by se očekávalo, že se vzdají svých specifík. Specifikace minorit se respektuje a stát všemožně intervenuje ve směru podpory jejich rozvoje. (Dohnalová, 2012)

2 Systém přijímání uprchlíků a jejich možnosti

Proces přijímání uprchlíků je v každé zemi poněkud odlišný. Je důležité pochopit o jak důkladný a dlouhý proces se jedná, co vše žadatel o mezinárodní ochranu podstupuje a na základě jakých dalších postupů a za jakých podmínek je o jeho žádosti rozhodován.

Žádost o mezinárodní ochranu je jedna z nejvyšších stupňů ochrany, o kterou může uprchlík žádat. Na základě udělení MO je pak dále uprchlíkům poskytována další pomoc.

Cílem státu i nestátních neziskových organizací je zajistit takové služby, které napomohou nově příchozím osobám k co nejrychlejší orientaci v daném státě a úspěšné integraci.

2.1 Systém ČR

Za nejobecnější právní normu upravující vstup na území ČR můžeme považovat zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky po změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Je to právní norma upravující podmínky vstupu a pobytu cizince na území ČR, včetně jeho vycestování z území. Vymezuje působnost Policie, Ministerstva vnitra i zahraničních věcí v této oblasti.

Česká republika podporuje tzv. dublinský systém, který je označením, jež se vžil pro mechanismus, kterým je v rámci členských států EU, Norska, Islandu a Švýcarska určován jediný stát, který projedná žádost cizince o mezinárodní ochranu a ve věci rozhodne, ať je podána kdekoliv na území těchto států. Systém má za cíl eliminovat jev zvaný *asylum shopping*, kdy řízení o žádosti cizince je vedeno současně nebo postupně několika státy. Snaží se předejít situaci, která je označována jako *refugee in orbi*, kdy se naopak žádný stát nepokládá, díky použití principu třetí bezpečné země, za příslušný k posouzení žádosti o azyl. Právním základem je nařízení rady (ES) č. 343/2003, tzv. Nařízení Dublin II. (Dohnalová, 2012)

2.1.1 Legislativa a proces

S ohledem na zvolené téma specifikující problematiku azylantů a osob s doplňkovou ochranou jsou důležité právní normy upravující problematiku mezinárodní ochrany v ČR v souladu s mezinárodními dokumenty především:

- vstup a pobyt cizince žádajícího o mezinárodní ochranu,

- průběh řízení, práva a povinnosti a péči o žadatele o udělení mezinárodní ochrany.

Státní příslušník třetí země je osoba, která není občanem evropské unie ve smyslu čl. 17 odst. 1 Smlouvy o založení evropského společenství anebo která není osobou požívající práva společenství na volný pohyb osob. (Dohnalová, 2012)

Mezinárodní ochrana zastřešuje pojem *azyl a doplňková ochrana* (tj. příslušníkům třetích států nebo osobám bez státní příslušnosti) v souvislosti s jejich pronásledováním nebo hrozícím skutečným nebezpečím vážné újmy.

Žadatel o mezinárodní ochranu podle zákona č. 325/1999 Sb., o azylu se jedná o jedince, který požádal Českou republiku o mezinárodní ochranu nebo cizinec, který podal žádost o azyl, resp. mezinárodní ochranu, v jiném členském státě Evropské unie, je-li Česká republika příslušná k jejímu posuzování. Postavení žadatele má od okamžiku podání žádosti o udělení mezinárodní ochrany po dobu správního řízení o udělení mezinárodní ochrany. A to i po dobu soudního řízení o žalobě (k místnímu příslušnému krajskému soudu) proti rozhodnutí Ministerstva vnitra, má-li tato žaloba odkladný účinek a to i osoba s vízem za účelem strpění pobytu dle § 78b v době podání kasační stížnosti k Nejvyššímu správnímu soudu. (Dohnalová, 2012)

Správní řízení o udělení mezinárodní ochrany provádí Ministerstvo vnitra České republiky (dále jen "ministerstvo"). Zahájení řízení je vázáno na podání žádosti o mezinárodní ochranu cizincem, což je projev vůle cizince, z něhož je zřejmé, že hledá v České republice ochranu před pronásledováním nebo vážnou újmu. Cizinec má povinnost dostavit se do 24 hodin od podání žádosti (kromě výjimečných případů) do přijímacího střediska, kde poskytne ministerstvu podrobnější údaje k podané žádosti a kde cizinecká policie provede identifikační úkony. Cizinec má povinnost v přijímacím středisku odevzdat svůj cestovní doklad, strpět sejmутí otisků prstů a pořízení obrazového záznamu. V přijímacím středisku proběhne též zdravotní prohlídka cizince.

V řízení o udělení mezinárodní ochrany jsou zjišťovány důvody, které cizince vedly k odchodu ze země a zda cizinec splňuje podmínky pro získání azylu nebo doplňkové ochrany. Po provedení všech nezbytných úkonů je žadatel o mezinárodní ochranu obvykle přemístěn do pobytového střediska, kde vyčkává na rozhodnutí v prvním stupni. V průběhu této doby je s žadatelem proveden pohovor, který má blíže specifikovat důvody, jež byly uvedeny v žádosti o mezinárodní ochranu. Ministerstvo vydá k podané žádosti rozhodnutí ve věci.

Nelze-li vzhledem k povaze věci rozhodnout v této lhůtě, může ji ministerstvo z důvodů, které zákon předvídá, prodloužit. Rozhodnutí ve věci mezinárodní ochrany nabývá právní moci dnem doručení žadateli. V případě negativního rozhodnutí ministerstva je cizinec povinen z území ČR vycestovat, nepodá-li proti negativnímu rozhodnutí žalobu. (MVČR, 2018)

Podmínky pro udělení azylu stanovuje paragraf 12, 13, 14 zákona o azylu a je udělován v případě:

- prokázaného individuálního pronásledování z důvodu rasy, pohlaví, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině, zastávání určitých politických názorů, sloučení rodiny azylanta nebo z humanitárních důvodů.

Bez příchodního řízení pak může ČR udělit azyl, pokud je cizinec uznán uprchlíkem dle mezinárodní smlouvy rozhodnutím UNHCR. (Dohnalová, 2012)

Postavení azylanta se rovná postavení cizince s udělovaným trvalým pobytem. Toto postavení je udělováno na časově neomezenou dobu a může být odebráno jen ze závažných důvodů stanovených v zákoně. Azylant nemá volební právo a např. nemůže vykonávat takové zaměstnání, jehož podmínkou je státní občanství. Za azylanta je považována osoba s přiznaným statutem azylanta, u které bylo prokázáno pronásledování z rasových, národnostních, náboženských, politických důvodů či z důvodů příslušnosti k určité sociální skupině.

Tzv. přesídlováním (resettlement) je řešena situace lidí, kterým UNHCR přiznalo status uprchlíka a z objektivních důvodů se nemohou vrátit do země původu a zároveň vzhledem ke svému profilu nemohou získat dostatečnou ochranu nebo být integrováni v zemi svého aktuálního pobytu. Přesídlovaným osobám, kterým byl přiznán uprchlický status, je po příjezdu do přijímací země udělena mezinárodní ochrana formou azylu bez předchozího řízení. Takový případů však nebývá mnoho.

Podmínky pro udělení doplňkové ochrany stanovuje §14a a 14b zákona č. 325/19999 Sb., o azylu. Ta je udělována v případě:

- zjištění, že cizinci hrozí reálné nebezpečí vážné újmy v případě návratu do země původu. (Dohnalová, 2012)

Vážná újma může znamenat například trest smrti, popravu, mučení nebo nelidské či ponížující zacházení nebo trestání, dále vážné ohrožení života nebo lidské důstojnosti z důvodu svévolného násilí v situacích mezinárodního nebo vnitřního ozbrojeného konfliktu, nebo pokud by vystavování cizince bylo v rozporu s mezinárodními závazky České republiky. Postavení osoby požívající doplňkovou ochranu se rovná postavení cizince s uděleným trvalým pobytem. Toto postavení je však udělováno na časově omezenou dobu a je prodlužováno v případě, že důvody pro přiznání doplňkové ochrany stále přetrvávají. Osoba s doplňkovou ochranou nemá volební právo a např. nemůže vykonávat takové zaměstnání, jehož podmínkou je státní občanství.

Dalším typem méně frekventované ochrany je tzv. *dočasná ochrana*, která se používá v naléhavých případech jako odpověď na hromadný příchod uprchlíků. Osobu, která o ni žádá, označuje zákon za **žadatele o dočasnou ochranu**. Jakmile tuto ochranu cizinec získá, hovoříme o něm jako *o osobě požívající dočasnou ochranu*. Žadatelé o dočasnou ochranu nemusí prokazovat individuální pronásledování. Poskytnutí ochrany je časově omezené do pominutí důvodů pro opuštění země původu. Právní úprava dočasné ochrany je upravena samostatným zákonem č. 221/2000 Sb., o dočasné ochraně cizinců. Je obvykle udělována osobám, které prchají ze země původu: před ozbrojeným konfliktem, před občanskou válkou nebo stálým násilím, před živelnou pohromou, z důvodu soustavného nebo hromadného porušování lidských práv apod. (MVČR, 2018)

Dobrovolný návrat jako další možnost zahrnující dobrovolné vycestování cizince z území České republiky do země původu nebo jiného státu ochotného cizince přijmout. Stát může, je-li to ve veřejném zájmu a při naplnění podmínek stanovených zákonem, nést náklady spojené s dobrovolným návratem cizince (§123a zákona o pobytu cizinců), resp. žadatele o udělení mezinárodní ochrany (§54a zákona o azylu). (Dohnalová, 2012)

Bohužel systém musí pamatovat i na pobyt cizince v rozporu s právními předpisy daného státu označující se jako **nelegální pobyt**. Ilegalitou se rozumí situace, kdy cizinec nemá právo pobývat na území státu a toto právo nemůže nabýt. Neregulérnost je situace, v níž cizinec principiálně právo pobývat na území má, ovšem nemá toto povolení vyřizeno. Do ilegality spadají i cizinci, kteří sice mají povolení k pobytu, ale dopustili se jednání, s nímž stát spojuje automaticky ukončení pobytu na území. Člověk pobývajícím nelegálně na území:

- vstoupil do země legálně, ale překročil povolenou délku pobytu,

- překročil státní hranici bez náležitých dokumentů a povolení,
- pracuje ilegálně, ale zdržuje se legálně,
- byl vykázán do ilegality změnou administrativních procedur.

Přistupuje se v praxi k tomu, že dochází k regulaci nelegální migrace. Jedná se o nejběžnější používaný termín pro opatření, jímž stát uděluje povolení k pobytu na svém území cizincům, kteří se nacházejí na jeho území nelegálně. Jedná se o plánované udělení povolení k pobytu ze strany státu pro cizince, kteří spadají do vymezené množiny a na území státu pobývají nelegálně, za účelem dosažení společensky prospěšných cílů, přičemž jsou cizincům prominuty stanovené delikty. (Dohnalová, 2012)

Nelze opomenout ani fakt, že je nutné legislativně řešit i nezletilé osoby bez doprovodu. Jedná se o svobodné osoby mladší 18 let, jež vstupují na území členských států EU bez doprovodu dospělé osoby, která za ně podle práva nebo podle zvyklostí odpovídá (i nezletilé osoby ponechány po vstupu do země bez doprovodu). (Dohnalová, 2012)

2. 1. 2 Azylová zařízení

Žadatelům o mezinárodní ochranu - azylantům a osobám s udělenou doplňkovou ochranou - jsou nabízeny pobytové služby v azylových zařízeních, které spravuje Správa uprchlických zařízení (SUZ). SUZ je organizační složka státu podřízená náměstkovi ministra vnitra pro veřejný pořádek a bezpečnost. Spolupracuje s vládními a mezinárodními institucemi, samosprávou a nevládními organizacemi. Azylová zařízení jsou přijímací, pobytová a integrační.

Přijímací středisko (PřS) slouží k ubytování nově příchozích žadatelů o mezinárodní ochranu, a to až do doby ukončení základních vstupních procedur, mezi které patří:

- identifikace totožnosti,
- zahájení řízení o udělení mezinárodní ochrany
- vstupní pohovor a sociální šetření,
- předepsaná vstupní zdravotní prohlídka. (SUZ, 2018)

Přijímací středisko není možné volně opustit. Je zde poskytováno ubytování, strava, základní hygienické potřeby a lékařská péče a žadatelé mají k dispozici sociální a psychologické služby. Mohou se účastnit volnočasových aktivit, navštěvovat výtvarné dílny apod.

V ČR jsou takováto zařízení dvě. Jedno je umístěné v tranzitním prostoru mezinárodního letiště Praha-Ruzyně a druhé u obce *Zastávka* (Jihomoravský kraj).

Pobytová střediska slouží k ubytování žadatelů po dobu řízení ve věci jejich žádostí o mezinárodní ochranu. Žadatelé mohou svobodně střediska opouštět nebo využít možnosti pobytu v soukromí. Pobytové středisko slouží k ubytování žadatelů, kteří prošli předepsanými vstupními procedurami v předchozím stupni Poskytované služby. Ty jsou obdobné. Důraz je kladen na sociální práci doplněnou o volnočasové aktivity. Jsou zde k dispozici dětská centra, výtvarné dílny, knihovny, čajovny, hřiště, sportovní vybavení a klienti se mohou účastnit různých kulturních akcí a výletů. Zvláštní pozornost je věnována ohroženým skupinám, mezi které patří nezletilí žadatelé bez doprovodu, samotné ženy s dětmi, senioři, fyzicky, psychicky či sociálně handicapované osoby a oběti fyzického nebo psychického násilí. Pobytová střediska se nacházejí ve městech *Kostelec nad Orlicí* (Královéhradecký kraj) a *Haviřov* (Moravskoslezský kraj). (SUZ, 2018)

Integrační středisko (IAS) slouží osobám, kterým byla přiznána mezinárodní ochrana. Právě získaný status azylanta či osoby s doplňkovou ochranou jim umožňuje vstoupit do Státního integračního programu a požádat o dočasné ubytování v tomto středisku. Doba v něm strávená je maximálně 18 měsíců. Slouží především k osvojení českého jazyka a získání samostatného bydlení a zaměstnání. Práva a povinnosti osob s přiznanou mezinárodní ochranou jsou na trhu práce, v sociální a zdravotní oblasti stejná, jako práva a povinnosti občanů ČR. Pracovníci středisek spolu s pracovníky z neziskových organizací klientům v případě jejich zájmu mohou poskytnout potřebné poradenství a asistenci. Ubytování je zpoplatněné. Integrační střediska se nacházejí ve městech *Jaroměř* (Královéhradecký kraj), *Předlice* (Ústecký kraj), *Brno* (Jihomoravský kraj) a *Haviřov* (Moravskoslezský kraj). Většina osob ale obecně preferuje velká města, jako je Praha a Brno s vidinou rozsáhlejší nabídky práce.

Zařízení pro zajištění cizinců (ZZC), v zahraničí i u nás někdy nazývaná „detence“ nebo „záchyt“, slouží primárně k zajištění cizinců, kterým bylo vydáno pracovníky cizinecké policie rozhodnutí o správním vyhoštění a o zajištění. Klientelu tvoří osoby, které se pobytem na území ČR dostaly do rozporu se zákony ČR. Hlavní důraz je kladen zejména na kroky spojené se ztotožněním klienta (ten je často bez platných dokladů). Zajištěny mohou být jen osoby ve věku nad 15 let. Vnější ostrahu zajišťuje Policie ČR, tu vnitřní pak zajišťuje smluvní bezpečnostní agentura. Hlavní náplní je v tomto ohledu poskytnutí ubytování a stravy, o celé

další spektrum služeb se stará zdravotnický personál i sociální pracovníci. Klienti mají s výjimkou nočního klidu relativně volný pohyb, mohou využívat sportoviště, kulturní místnost (TV, knihovna, společenské hry) nebo setkání s duchovním (katolické, pravoslavné a muslimské víry). *Detenční zařízení* se nacházejí ve městě *Bělá pod Bezdězem* (Středočeský kraj) a obcích *Vyšní Lhoty* (Moravskoslezský kraj) a *Balková - Tis u Blatna* (Plzeňský kraj). (SUZ, 2018)

2.2 Státní integrační program (SIP)

Jedná se o program pro azylanty a osoby požívající doplňkové ochrany fungující od roku 1994. V rámci tohoto programu jsou nabízeny určité benefity především v oblasti zajištění bydlení, bezplatné výuky českého jazyka a pomoc při uplatnění na trhu práce. Na jeho realizaci se podílejí vedle Ministerstva vnitra i další resorty a především města, obce, úřady a nestátní neziskové organizace. Cílem programu je usnadnit proces integrace osob s udělenou mezinárodní ochranou v České republice. (MVČR, 2017)

Do programu se mohou zapojit cizinci, kteří získali mezinárodní ochranu v České republice a jejichž rozhodnutí v této věci není starší než 12 měsíců. Je potřeba podat žádost o zařazení do SIP.

Integrace podle SIP zahrnuje dvě fáze, a sice pobyt v integračních azylových střediscích Ministerstva vnitra a dále následné usídlení v obcích České republiky. *Integrace v integračním azylovém středisku* v první fázi opravňuje tyto osoby využít dočasného ubytování v některém z integračních azylových středisek Ministerstva vnitra provozované Správou uprchlických zařízení. V těchto střediscích mají oprávněné osoby k dispozici samostatné bytové jednotky, ve kterých platí nájemné a poplatky za služby.

Pobyt ve středisku je zaměřen na úvodní adaptaci života v České republice, na bezplatný intenzivní kurz českého jazyka, který zajišťuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dále je možné využít služeb střediska k vyhledávání trvalého bydlení v rámci jimi zvoleného regionu a nalezení zaměstnání, příp. zvyšování kvalifikace s cílem získat uplatnění na trhu práce.

Integrace v místě trvalého umístění v obci zavazuje poskytovatele ve spolupráci s oprávněnou osobou, pracovníky integračního střediska a ostatními organizacemi připravit individuální integrační plán (dále jen IP) tak, aby byly jednotlivé kroky a postup integrace jasné všem

zainteresovaným. Takovýto plán je základní dokument, popisující integrační cíle u konkrétní oprávněné osoby či rodiny a průběh v klíčových oblastech integrace. Individuální plán je pak aktualizován podle průběhu integrace oprávněné osoby v obci.

Po zpracování Individuálního integračního plánu může azylant nebo osoba s doplňkovou ochranou využít na 12 měsíců poradenství a asistence. Integrační služby jsou obecně poskytovány po dobu 6 až 12 měsíců, a to v následujících klíčových oblastech integrace:

- **Oblast bydlení**

- asistence při hledání bydlení, s klienty je procházena (pod)nájemní smlouvy, doprovod na prohlídky bytů,
- zajištění bydlení lze formou nájemní smlouvy popř. ubytovací smlouvy v případě, že je ubytování spojeno se zaměstnáním na dobu minimálně 1 roku,
- možnost úhrady vstupních nákladů: kauce, úhrada prvního příp. i druhého nájmu,
- vybavení bytu nezbytným základním nábytkem a dalším zařízením, atd.

- **Oblast zaměstnání**

- azylanti a osoby s doplňkovou ochranou mohou pracovat bez pracovního povolení nebo se registrovat na Úřadu práce, která zahrnuje i asistenci při podání žádosti o zprostředkování zaměstnání,
- pomoc při hledání zaměstnání s využitím nabídek volných pracovních míst (zaměstnání je nacházeno od veřejně prospěšných prací, přes brigády nebo třeba pracovní stáže, až po náročná a kvalifikovaná zaměstnání),
- pomoc při zajištění rekvalifikací.

- **Oblast vzdělávání a odstranění jazykové bariéry** (asistence po dobu 6 měsíců)

- nabídka bezplatného intenzivního kurzu českého jazyka zajišťuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy z prostředků na integraci od ministerstva s dotací 400 hod. výuky,
- pomoc i s doplňkovými nebo nadstavbovými kurzy ČJ,
- pomoc s nostrifikací dosaženého vzdělání i získaných certifikátů,
- začlenění oprávněných osob do vzdělávacího systému podle běžného právního rámce - registrací dětí do mateřských, základních nebo středních škol,
- nabídka kurzu základů vzdělávání v oblasti kultury a demokracie v ČR,
- možnost sjednání doučování či volnočasových aktivit a kroužků.

- **Sociální oblast**
  - asistence při jednání na příslušných pobočkách Úřadu práce (vyřízení dávek státní sociální podpory a dávek pomoci v hmotné nouzi) a s jinými institucemi – pomoc klientům připravit se na jednání s institucemi.
- **Zdravotní oblast**
  - komunikace se zdravotní pojišťovnou (klienti mají přístup do veřejného zdravotního pojištění)
  - vyhledávání všeobecného anebo specializovaného lékaře, kam může být klient i doprovázen – zejména na první návštěvu nebo i v doprovodu tlumočnicka.
- **Tlumočení, právní poradenství.** (MVČR, 2017)

Jednou z prvních nejzásadnějších věcí je hledání vhodného bydlení a pomoc s vybavením vybraného bytu. V pomoci při uplatnění na trhu práce by se mělo jednat o aktivnější přístup ze strany úřadu práce a dále speciální nabídky vyplývající z grantů a dotací – projekty nevládních organizací, měst a obcí aj. (Dohnalová, 2012) Jazykový kurz a kurz základů vzdělávání v oblasti kultury a demokracie SIP v oblasti získání znalostí českého jazyka realizuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy formou základního bezplatného jazykového kurzu s dotací 400 hodin výuky v zařízeních SUZ i mimo tato zařízení. Kurz je skupinového případně individuálního typu a je zakončen zkouškou a vydáním osvědčení o jeho absolvování. Dále by měl být oprávněným osobám nabídnut kurz základů vzdělávání v oblasti kultury a demokracie, který pomůže poznat historii, vzdělanost a kulturu České republiky. Tato nabídka je stejná jak pro azylanty, tak osoby s doplňkovou ochranou. (MVČR, 2018) V tuto chvíli ani jeden ze vzdělávacích kurzů není pro klienty Státního integračního programu povinný. Výuku českého jazyka a další vzdělávací kurzy zajišťuje příslušná organizace.

Realizace integrace těchto klientů je prostoupena dalšími resorty, jako je Ministerstvo práce a sociálních věcí, vnitra, školství, mládeže a tělovýchovy, průmyslu a obchodu, kultury, pro místní rozvoj, zdravotnictví, financí a další orgány i instituce. Důležitou roli v praktické realizaci hrají právě nestátní neziskové organizace poskytující sociální poradenství a po celou dobu Státního integračního programu fungují jako průvodci klientů. Ti jsou na základě jejich schválené žádosti rozděleni právě mezi neziskové organizace, které se zabývají integrací této cílové skupiny. Tyto organizace dále kromě tohoto programu realizují i své projekty zaměřené na integraci cizinců.

2.3 Ministerstvo vnitra

Jedním z hlavních garantů zajištění azylové politiky je Ministerstvo vnitra (MV). Agenda je opravdu různorodá a obsáhlá. Pro shrnutí a ucelenější obraz byly vybrány *hlavní úkoly* Ministerstva vnitra v oblasti vstupu a pobytu cizinců na území České republiky obecně a mezinárodní ochrany.

Na základě zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o pobytu cizinců“) zabezpečuje MV výkon státní správy v oblasti migrace, v tomto smyslu úzce spolupracuje s dalšími resorty, státními a nevládními organizacemi včetně organizací mezinárodních. Do agendy ministerstva spadá i rozhodování o vydání povolení k pobytům cizinců a příslušných víz, o prodloužení a zrušení platnosti těchto povolení. Rozhoduje dále o vydání a odnětí cizineckého pasu.

Na základě zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců, ve znění pozdějších předpisů zabezpečuje výkon státní správy ve věci mezinárodní a dočasné ochrany. Ministerstvo vnitra je zřizovatelem a provozovatelem zařízení pro zajištění cizinců a azylových zařízení. Vytváří státní integrační programy zaměřené na pomoc azylantům a osobám požívajícím doplňkové ochrany při jejich začlenění do společnosti.

Dále je koordinátorem politiky integrace cizinců v rámci ČR, spolupracuje s dalšími resorty, státními a nevládními organizacemi včetně organizací mezinárodních, ve spolupráci s policií a Mezinárodní organizací pro migraci se podílí na vypracování repatriačních programů a přímo zajišťuje repatriace (dobrovolné návraty) cizinců do zemí jejich původu.

Sjednává anebo se podílí na sjednávání mezinárodních smluv v oblasti mezinárodní migrace (smlouvy o bezvízovém styku, hraničním režimu, malém pohraničním styku, policejní spolupráci). Podílí se na rozvoji oblasti mezinárodní spolupráce na bilaterální úrovni i multilaterální úrovni a aktivně se zapojuje do formulování azylové a migrační politiky rámci Evropské unie. (MVČR, 2017).

V oblasti zaměstnávání cizinců spadá pod jeho pravomoci příslušných úřadů i vydávání zaměstnanecké karty, její prodloužení nebo zrušení platnosti a rovněž rozhoduje o vydání modré karty a o prodloužení nebo zrušení její platnosti. Dále vydává závazné stanovisko pro

Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) k žádosti o udělení povolení ke zprostředkování zaměstnání právnické nebo fyzické osobě. Agenda MV rozhoduje dále i ve věcech úhrad nákladů spojených se správním vyhoštěním zajištěného cizince a vymáhá jejich úhradu, pokud o jejich úhradě nerozhoduje policie. S Ministerstvem zahraničních věcí stanovuje okruh cizinců, kteří mohou pobývat v tranzitním prostoru mezinárodního letiště na území České republiky.

3 Sociální poradenství

Sociální poradenství je sociální služba, kterou řada jejích charakteristik odlišuje od dalších dvou základních kategorií sociálních služeb (služby sociální péče a služby sociální prevence). Sociální poradenství je samostatnou základní kategorií uvedenou v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Služba zahrnuje dvě základní oblasti s odlišným charakterem - základní sociální poradenství a odborné sociální poradenství.

U základního sociálního poradenství jsou osobám, jež jsou ohroženy nebo se ocitly v nepříznivé sociální situaci, poskytovány informace, které přispívají k řešení jejich situace nebo pomáhají předejít jejímu vzniku. **Základní sociální poradenství** je činnost, která musí být zajištěna vždy při poskytování všech dalších druhů sociálních služeb. Poskytovatelé sociálních služeb ho nenabízejí jako samostatnou sociální službu, ale jako součást všech jimi zajišťovaných sociálních služeb.

Odborné sociální poradenství se zpravidla zaměřuje na specifický okruh nepříznivých sociálních situací nebo specifickou skupinu. Mohou ho poskytovat specializované poradny např. občanské, manželské, rodinné, pro seniory, cizince, osoby se zdravotním postižením, oběti trestných činů a domácího násilí apod. Službu lze poskytovat terénní a ambulantní formou a jejím uživatelům je poskytována bezplatně. (Slovník MPSV, 2018)

Hlavní náplní sociálního poradenství této cílové skupině azylantů a osobám s doplňkovou ochranou je především informovat klienty o fungování systému v ČR, poskytování pracovního poradenství, asistence při hledání bydlení, podpora klientů při zajišťování vzdělávání a doprovázení na úřady, k lékařům a do dalších institucí atd.

Posláním poskytovaného poradenství a následných činností je pomoc cizincům žijícím na území České republiky při integraci do společnosti tak, aby se mohli stát plnohodnotnými občany se všemi právy i povinnostmi. Cílem práce je i zmírnění diskriminace a xenofobních nálad ve společnosti. Ke klientům je přistupováno individuálně, s péčí a ohledem na citlivost konkrétní situace. Poradenství lze poskytovat ambulantně či terénně. Ambulantně znamená způsobem, kdy je služba uživateli poskytována v zařízení sociálních služeb, ale uživatel toto zařízení pouze navštěvuje. Terénní programy jsou vždy realizovány na aktivní vyhledávání a kontaktování potencionálních uživatelů sociálních služeb v jejich přirozeném prostředí. Tento

druh poskytované služby umožní kontakt s lidmi, kteří sami nevyhledávají nebo odmítají nabízenou pomoc. Slouží jako prevence a předávání informací.

Příklady sociálního poradenství:

- poskytování informací o právech a povinnostech azylanta či osoby s doplňkovou ochranou,
- informace o fungování sociálního systému a pomoc při vyřizování sociálních dávek,
- doprovody a odborná pomoc při komunikaci s úřady státní správy a místní samosprávou,
- asistence při hledání vhodného bydlení a řešení problémů souvisejících s bydlením,
- pomoc při zajištění zdravotního pojištění a zdravotní péče,
- asistence při hledání zaměstnání,
- pomoc v oblasti vzdělávání,
- asistence při vyplňování formulářů,
- základní psychosociální pomoc,
- řešení dalších životních událostí - narození dítěte, svatba, úmrtí blízké osoby.

Osoby s udělenou mezinárodní ochranou mohou čelit přes určité garance základních práv mnoha překážkám, jež stojí v cestě jejich úspěšné integraci. Následně vybrané oblasti patří k těm nejzásadnějším, které determinují jejich další vývoj v českém prostředí. Postavení či příslušnost každého klienta odborného sociálního poradenství vyžaduje jiné komunikační dovednosti a další záležitosti. Vždy je potřeba postupovat individuálně na základě všech dostupných informací ze strany klientů. (Slovník MPSV, 2018)

3.1 Bydlení

Bydlení je základní lidskou potřebou a slouží k saturování dalších potřeb. Pocit bezpečí a střechy nad hlavou má na psychiku jedinců nepopsatelný vliv. Nezastupitelnou úlohu zaujímá i právo na soukromí. Důležitost bydlení je formulována i v řadě mezinárodních dokumentů, ale neznamená to právo jednotlivce vůči společnosti nárokovat si bydlení formou přiděleného bytu.

Jedním z nejtěžších úkolů bytové politiky je dospět k rovnováze mezi dvěma dosti protikladnými cíli: vysokou výkonností a sociální spravedlností. Trvalé usilování o zajištění co největší míry celkové a finanční dostupnosti bydlení je důležité zvláště ve vztahu

k sociálně slabším vrstvám obyvatelstva. Cílem je snížit neúměrně vysokou zátěž domácností výdaji na bydlení nebo umožnit domácnostem pořídit si bydlení odpovídající jejich potřebám. Důležité je, aby stát bránil nástroji bytové i sociální politiky vzniku sociálně vyloučených lokalit, kde se většinou nacházejí byty v dezolátním stavu nesplňující základní nároky na bydlení. Dochází pak k tomu, že za cenu nízkého nájmu bydlí v nevyhovujících bytech mnoho lidí nad jeho kapacitu a stávají se lehkým terčem podvodníků například nelegálně vedených ubytoven. (Informační publikace pro cizince, 2011)

Situace azylantů či osob s doplňkovou ochranou při řešení vlastních bytových situací v České republice jsou složité. Není snadné najít levné bydlení, jelikož ze začátku tyto osoby disponují malými nebo žádnými příjmy. Proto je klientům, kteří se zapojí do SIP, poskytnuta ze začátku i finanční pomoc se zaplacením prvních nájmů a dalších nákladů spojených s bydlením. V případě přetrvávajících nízkých příjmů je situace dočasně řešena pomocí ze strany státu a to poskytnutými prostředky na bydlení ze systému státní sociální podpory a hmotné nouze. Nárok na tuto pomoc mají ze zákona stanovenou azylanti a osoby s doplňkovou ochranou stejně jako ostatní občané České republiky. Pro přiznání těchto dávek je ovšem potřeba splnit další zákonem stanovené podmínky.

Ve větších městech je obvykle více pracovních míst a příležitostí, bydlení je tam však dražší a hůře dostupné. Přestože lidé pracují na částečný či plný úvazek, mnohdy vydělané peníze na pokrytí všech nákladů nestačí. Zvláště pracuje-li jen část rodiny. Klienti, kteří disponují dostatečnými finančními prostředky, se situaci nejdříve snaží řešit sami ze svých zdrojů nebo pomoci známých či příbuzných. Jejich zdroje ale nejsou nevyčerpatelné a často vyhledají odbornou pomoc, až se situace zhorší a stává neúnosnou. Pro toho, kdo disponuje dostatečnými finančními prostředky, přichází v úvahu koupě domu nebo bytu za podmínek stanovených zákonem. V České republice mohou nemovitosti koupit osoby s uděleným trvalým povolením k pobytu nebo ti, kterým byl udělen azyl či doplňková ochrana. Státní příspěvek u hypoték je poskytován jen osobám s českým občanstvím.

Trh s byty je v současnosti problematický pro občany ČR, natož pro tuto cílovou skupinu. Jak už bylo předesláno, je možné využít v začátku pomoci Státního integračního programu, kam mohou vstoupit cizinci, kteří mají udělený status azylanta a osoby s doplňkovou ochranou v České republice, a kteří písemně vyjádřili vůli zapojit se do tohoto programu.

Jestliže příjmy jedince či rodiny nestačí na pokrytí všech nákladů spojených s bydlením, je možné, aby klient čerpal na dobu nezbytně nutnou *příspěvek na úhradu čistého nájemného nebo jeho poměrnou část*. Výstavby nájemních sociálních bytů, kde by měli azylanti a osoby s udělenou doplňkovou ochranou možnost bydlet se pro ně v praxi v podstatě nevyskytují.

Co se týče podpory v oblasti bydlení v rámci programu SIP, je stanoveno, že na zajištění bydlení oprávněných osob lze použít finanční prostředky na úhradu *čistého nájemného nebo jeho části oprávněným osobám* (vlastníkem bytu může být obec, fyzická nebo právnická osoba). Výše dotací pak závisí na počtu osob, které sdílí společnou domácnost. Během doby poskytnutí finančních prostředků se osoby mohou stěhovat v rámci obce nebo musí být řádně ukončena smlouva o nájmu či pronájmu bytu a vrácení poměrné části dotací. Další možností je také *úhrada pobytu oprávněných osob v zařízeních sociálních služeb*, která je určena na zajištění pobytu zdravotně postižených osob nebo osob v důchodovém věku v zařízení sociálních služeb. Vše podléhá dodržování stanovených postupů agendy SIP.

Individuální integrační plán jako základní dokument popisující integrační cíle u konkrétních osob je aktualizován po celou dobu poskytování integračních služeb, tedy maximálně 12 měsíců. V oblasti bydlení je zajištění zejména:

- bydlení formou nájemní nebo podnájemní smlouvy, popř. ubytovací smlouvy v případě, že je ubytování spojeno se zaměstnáním na dobu minimálně 1 rok,
- v případě potřeby je zajištěna úhrada vstupních nákladů spojených s bydlením: provize realitní kanceláři o max. výši nájemného za jeden měsíc pronajímaného bytu, jednorázový a nevratný finanční příspěvek na zajištění bydlení, úhrada prvního, příp. i druhého nájemného,
- generální poskytovatel integračních služeb ve spolupráci se subdodavatelem integračních služeb rozhoduje a schvaluje koupi jednorázového vybavení bytu nezbytným základním nábytkem a dalším zařízením (např. pračka, chladnička atd.),
- stěhování oprávněných osob do bytu včetně úhrady nákladů na stěhování. (MVČR, Integrace, 2018)

Vybavení a zařízení se stává majetkem oprávněné osoby, včetně předmětů k uspokojování základních osobních potřeb ve všech oblastech integrace oprávněných osob stanovených usnesením, a to na základě individuálního posouzení jednotlivých případů z hlediska potřebnosti a hospodárnosti.

V přechodném období nalezení plnohodnotného bydlení mají azylanti a osoby s udělenou doplňkovou ochranou možnost využít ubytování v jednom z integračních azylových středisek. Mají v nich k dispozici samostatné bytové jednotky, ve kterých platí nájem a poplatky za služby. Z těchto středisek pak aktivně hledají bydlení v rámci ČR a zaměstnání v jimi zvoleném regionu.

Pokud není vyřešena bytová situace, klient nemá motivaci k hledání práce, jelikož neví přesně, kde všude ji může hledat s ohledem na dojíždění apod. Na druhou stranu jestliže nemá práci, není schopen platit nájem v bytě. Vzniká tak bludný kruh, z něhož se tyto osoby nemohou dostat bez pomoci zvenčí.

U problému s bydlením jsou neziskové organizace nápomocny v oblasti hledání ubytování, ztráty bydlení a nouzových řešení, změny bydliště, špatné sociální situaci, řešení konfliktů s pronajímateli nemovitostí či sousedy. Související služby zahrnují poskytování informací o bydlení, poradenství, hledání vhodného ubytování, pomoc a doprovod při jednání s majiteli, advokátní odporu a tlumočení, vyplňování formulářů, materiální pomoc, hledání bytů, pomoc se stěhováním, psychologickou podporu a prostřednickou pomoc, krizovou intervenci a kontakty na relevantní instituce či organizace.

Je nutné si uvědomit, že většina takových klientů postrádá pro Čechy běžné sociální sítě, díky kterým je možné se dostat k výhodným nabídkám, obrátit se s pomocí na známé a přátele atd. (Dvořáková a kol., 2008)

3.2 Zaměstnání

Zaměstnávání cizinců se řídí zákonem č. 435/2000 Sb., o zaměstnanosti. Cizinec musí mít pro výkon zaměstnání povolení k zaměstnání či ne v závislosti na druhu uděleného typu pobytu. U azylantů a osob s doplňkovou ochranou platí, že tyto osoby mají volný přístup na pracovní trh bez potřebného pracovního povolení, mohou se zapojit do pracovního procesu prakticky okamžitě. Z hlediska právního se zdá, že žádné větší překážky nejsou. Komplikace mohou nastat v případě, je-li vydání rozhodnutí o udělení mezinárodní ochrany natolik zdlouhavé, že tím pádem zabraňuje této specifické skupině brzké aktivní účasti na trhu práce. Žadatel o mezinárodní ochranu, v jehož věci nebylo ještě o žádosti vydáno rozhodnutí, musí žádat o pracovní povolení a to nejdříve až po 6 měsících ode dne podání žádosti.

Co se týče nelegálního výkonu práce, tato činnost je trestná pro všechny - jak pro osoby vykonávající nelegální práci, tak jejich zaměstnavatele.

Problematika hledání zaměstnání je individuální záležitostí jedince s ohledem na jeho pracovní zkušenosti a schopnosti. Jsou zde ale vysledovatelné společné znaky, proč je z určitých důvodů tato cílová skupina na českém trhu práce znevýhodněna. Může se jednat hlavně o:

- nedostatky v jazykových a komunikačních dovednostech nutných v pracovním prostředí,
- nedostatek odpovídajících školení pro český kontext i v případě vysoké kvalifikace,
- nedostatečné možnosti uznávání zahraniční kvalifikace zaměstnavateli,
- negativní stereotypy zaměstnavatelů či další formy diskriminace, s nimiž se setkávají i uchazeči o zaměstnání narození v ČR, včetně rasismu, diskriminace z důvodu věku či pohlaví a neochota potenciálních zaměstnavatelů zaměstnávat tyto osoby legálně, tj. na stálý pracovní poměr,
- dlouhodobá nezaměstnanost. (Günter, 2015)

Účastníci Státního integračního programu mohou využívat odborného poradenství rovněž v této oblasti. Individuální plán zahrnující oblast zaměstnání v rámci SIP počítá s asistencí zejména při:

- podání žádosti o zprostředkování zaměstnání – výsledkem je registrace na Úřadu práce,
- hledání zaměstnání s využitím nabídek volných pracovních míst,
- zajištění kvalifikací, tedy absolvování rekvalifikačního kurzu,
- zajištění dalších kurzů, které mohou zlepšit možnosti uplatnění se na trhu práce. (MVČR, Integrace, 2018)

Odborné sociální poradenství neziskových organizací pak spočívá prakticky v tom uvést klienta do kontextu systému hledání práce v ČR a pomoci mu například se sestavením životopisu do češtiny, aby při hledání práce disponoval adekvátním dokumentem i v českém jazyce. Klientům pracovníci pomáhají najít zaměstnání odpovídající jejich požadavkům. Některé internetové stránky pro hledání volných pracovních míst disponují i dalšími jazykovými mutacemi. Klienti se mohou s pracovníkem poradit a doptat se na to, čemu

případně nerozumí. Lze také s klientem simulovat přijímací pohovor a připravit ho na další zvyklosti a další možné situace. (Informační publikace pro cizince, 2011)

Azylanti a osoby s doplňkovou ochranou se mohou zaregistrovat na Úřadu práce do evidence uchazečů o zaměstnání, jestliže podají řádně vyplněnou žádost s veškerými náležitostmi. Často alespoň při prvotní schůzce jsou sociální pracovníci požádáni od klientů o pomoc s vyplněním potřebných dokumentů, jelikož formuláře se podávají pouze v českém jazyce. Jestliže se klient ještě v systému neorientuje nebo nemá zkušenosti, může ho sociální pracovník na příslušné pracoviště Úřadu práce doprovodit, je-li o to požádán a v případě potřeby poskytnout i základní tlumočení mezi tamními pracovníky a klientem, jestliže obě strany nedisponují dostatečnými jazykovými dovednostmi, aby si porozuměli.

Jako uchazeč o zaměstnání vedený na Úřadu práce má klient své povinnosti a práva, která z tohoto vztahu plynou. S těmito skutečnostmi je klient seznámen, případně je nutné mu tyto věci přeložit do jazyka, kterému dobře rozumí. Důležité je chodit na předem sjednané schůzky a v případě nalezení zaměstnání tuto skutečnost nahlásit na příslušné pracoviště ÚP. V případě, že uchazeč o zaměstnání bez vážného důvodu odmítne nastoupit do vhodného zaměstnání, odmítne nastoupit na dohodnutou rekvalifikaci nebo neplní další povinnosti související s tímto úřadem spojenými, může být vyřazen z evidence a to až na dobu 6 měsíců. V případě jakýchkoliv nejasností mohou klienti požádat o radu a konzultaci sociálního pracovníka. Vždy je lepší situaci řešit včas a předejít nedorozuměním.

Problémy při hledání zaměstnání nastávají hlavně, je-li překážkou v komunikaci se zaměstnavateli nedostatečná úroveň jazyka a neodpovídající kvalifikace. Respektive neuznáním zahraničního vzdělání a nemožností vykonávat odbornou práci jako v zemi původu je potřeba hledat zaměstnání s nižšími kvalifikačními nároky, s čímž souvisí také i nižší finanční ohodnocení, nehledě na dlouhodobou psychickou frustraci neschopnosti začlenit se zpět do pracovního procesu. Se specifickými problémy se potýká skupina starších osob této cílové skupiny. S ohledem na věk může být učení se novému jazyku obtížnější. Klienty mohou provázet různá zdravotní omezení a problémy. Často je učení se novým věcem pomalejší a obtížnější proces. I přes vysoký věk nemají ve většině případů nárok odejít do starobního důchodu, jelikož nesplňují stanovené zákonné podmínky. Azylanti a osoby s doplňkovou ochranou ve věku nad 55 let jsou stejně ohroženou skupinou na trhu práce jako stejně staří občané ČR ucházející se o zaměstnání. Situace se může zlepšit díky rekvalifikaci a zlepšování pracovních dovedností na speciálních kurzech pro tuto cílovou skupinu, které

dokonce některé neziskové organizace nabízejí. Přece jenom využití lidských schopností, pocit potřeby a setkávání se s ostatními lidmi může mít na lidskou psychiku pozitivní dopad.

Azylanti a osoby s doplňkovou ochranou mohou v ČR začít i podnikat, pakliže se nedaří najít zaměstnání dlouhodobě a tento typ práce je oslovil. Osoba, která samostatně vykonává výdělečnou činnost, tzv. podniká či provozuje jinou hospodářskou činnost, se označuje jako osoba samostatně výdělečně činná (OSVČ). Živnostenské podnikání v ČR upravuje zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, v platném znění. Cizinci azylanti a osoby, kterým byla udělena doplňková ochrana, mohou provozovat živnost za stejných podmínek jako český občan. Je třeba, aby doložili na Živnostenském úřadu typ pobytu a splnili všeobecné podmínky jako je:

- dosažení věku 18 let,
- způsobilost k právním úkonům,
- trestní bezúhonnost.

Živnost dle právní úpravy může být vyřízena u kteréhokoliv obecního živnostenského úřadu (odbor obecního úřadu obcí s rozšířenou působností) nebo prostřednictvím služby Czech POINT. Doklady k žádosti, musí být přeloženy do českého jazyka a opatřeny vyšším ověřením. Po splnění všech zákonných náležitostí provede živnostenský úřad zápis do živnostenského rejstříku. Fyzické osoby i OSVČ jsou povinni podat daňové přiznání. To se podává na místně příslušném finančním úřadě do příslušného dne roku. (Informační publikace pro cizince, 2011)

3.3 Vzdělávání a překonávání jazykové bariéry

Právo na vzdělání je deklarováno azylantům i osobám s doplňkovou ochranou. Přístup ke *vzdělání* by měl být zdánlivě stejný jako pro občany ČR. I tato oblast ale přináší své překážky a limity, i když je požadována za jednu ze zásadních oblastí důležitých pro integraci této cílové skupiny. Mezi největší překážky v této oblasti mohou patřit:

- potíže s českým jazykem,
- ztráta či nemožnost získání dokumentů k potvrzení dosaženého vzdělání,
- nostrifikace dosaženého vzdělání a dalších získaných odborností, aby zahraniční vzdělání mohlo být uznáno i v ČR,

- nedostatek finančních prostředků – zpoplatněná nostrifikace, rekvalifikace, jazykové kurzy atd.,
- nedostatečná informací a dezorientace v českém vzdělávacím systému.

Individuální integrační plán v rámci SIP v oblasti vzdělávání deklaruje zajištění asistence zejména při:

- začlenění dětí do základní školy v rámci povinné školní docházky (přihlášení dítěte do příslušné ZŠ),
- začlenění dětí v rámci předškolního vzdělávání (přijetí do mateřské školy, případná úhrada nákladů),
- zprostředkování studia na střední, popřípadě vysoké školy (jazyková příprava, přijímací zkoušky),
- podání žádostí o uznání zahraničního středoškolského nebo vysokoškolského vzdělání a dokladů o něm,
- začlenění dětí do zájmových kroužků v rámci základní školní docházky,
- zájmu o nadstandardní jazykový kurz (např. se zaměřením na zaměstnání apod.).
(MVČR, Integrace, 2018)

Sociální pracovníci neziskových organizací jsou schopni poskytnout základní informace a při přetrvávající jazykové bariéře i asistenci při všech těchto výše uvedených úkonech. Mnohdy fungují i jako prostředníci mezi školami a rodiči dítěte. Pomáhají s nalezením různých vzdělávacích kurzů pro dospělé, předávají kontakty na další zprostředkovatele služeb. Rodičům jsou nápomocni při orientaci a nalezení vhodných mimoškolních aktivit a kroužků pro jejich děti.

Každý účastník Státního integračního programu má deklarovaný bezplatný kurz českého jazyka v rozsahu 400 hodin, který realizuje organizace, jež vyhrála zakázku na rozhodné období. Klienti mají nárok na individuální nebo skupinovou výuku. V případě, že výuka nebude probíhat v místě jejich bydliště, mají nárok i na určitou formu kompenzace spojenou s náklady na dopravu. Dále SIP nabízí účastníkům programu v rámci vzdělávání a orientace v ČR Kurz demokracie, který je nepovinný, s intenzitou 20 hodin v časovém horizontu dvou měsíců. Klienti mají právo na to, aby byl tento kurz tlumočen do jejich rodného jazyka.
(MVČR, Integrace, 2018)

Co se týče nezletilých dětí cizinců, nejen azylantů i osob s doplňkovou ochranou, mají právo a zároveň povinnost absolvovat povinnou školní docházku a to neodkladně po příjezdu do země. Situace se týká i předškolních dětí, které jsou povinné absolvovat jeden rok v předškolním zařízení před nástupem do školy. Přednostně musí být přijaty v jejich spádové oblasti, kde mají trvalé bydliště. Celkově přístup k dětem cizinců není výrazně systémově a koncepčně zajištěn a vždy záleží na angažovanosti a dobré vůli vedení jednotlivých škol. Ty se v rámci své kapacity a zkušeností snaží využívat možnosti asistentů, nabízet různé vzdělávací kurzy a typy doučování, aby co nejdříve děti začlenily do kolektivu a školního systému. Škola musí pracovat i s rodiči, kteří ještě nemusí disponovat takovou úrovní znalostí českého jazyka, aby spolupráce probíhala co nejefektivněji.

U uznávání zahraničního vzdělání na základních, středních a vyšších odborných školách je potřeba doložit doklad o dosaženém vzdělání v zahraničí. Odboru školství příslušného krajského úřadu lze doložit s příslušnými dokumenty žádost o:

- vydání osvědčení o uznání rovnocennosti zahraničního vysvědčení nebo
- rozhodnutí o uznání platnosti zahraničního vysvědčení v ČR („nostrifikaci“).

Osvědčení o uznání rovnocennosti zahraničního vysvědčení v ČR vydá krajský úřad v případech, kdy je ČR vázána mezinárodní smlouvou o uznávání rovnocennosti dokladů o vzdělání se zemí, kde je zahraniční škola zřízena a uznána. Pokud ze zahraničního vysvědčení není patrný obsah a rozsah vyučovaných předmětů, předloží cizinec také rámcový obsah vzdělávání oboru, v němž dosažené vzdělání získal. Žádost spolu s ověřeným překladem příslušného dokladu o vzdělání ze země původu se podává na odboru školství příslušného krajského úřadu, kde také lze získat potřebné podrobnější informace a formuláře.

Pokud neexistuje mezi ČR a dotyčným státem mezinárodní smlouva o uznávání rovnocennosti dokladů o vzdělání, rozhoduje o nostrifikaci krajský úřad na základě předloženého originálu zahraničního vysvědčení nebo jeho úředně ověřené kopie, přeložené do českého jazyka. Jestliže ze zahraničního vysvědčení není patrný obsah a rozsah vyučovaných předmětů, musí cizinec předložit také rámcový obsah vzdělávání oboru, v němž dosažené vzdělání získal. (Informační publikace pro cizince, 2011)

Krajský úřad pak může:

- vydat cizinci nostrifikační doložku o uznání platnosti zahraničního vysvědčení v ČR,
- žádost zamítné,

- nařídit krajský úřad nostrifikační zkoušku.

Nostrifikační zkouškou se ověřuje, zda znalosti a dovednosti cizince odpovídají cílům a obsahu vzdělávání podle příslušného vzdělávacího programu a její součástí může být i praktická zkouška. O výsledku zkoušky rozhoduje komise. Podrobnou úpravu uznávání zahraničního vzdělávání lze nalézt v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), a jeho prováděcí vyhlášky č. 12/2005 Sb., o podmínkách uznání rovnocennosti a nostrifikace vysvědčení vydaných zahraničními školami.

Pro *uznání zahraničního vysokoškolského vzdělání* a kvalifikace je zapotřebí, aby byl klient držitelem zahraničního dokladu o studiu nebo ukončení studia. Písemná žádost se podává na rektorátě veřejné vysoké školy, která uskutečňuje obsahově obdobný akreditovaný studijní program. Na příslušném místě je potřeba předložit písemnou žádost (formuláře nejsou stanoveny, lze využít vzor žádostí na internetových stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy nebo veřejné vysoké školy) o uznání zahraničního vzdělání a kvalifikace, která musí obsahovat datum narození, adresu trvalého bydliště, název a adresu zahraniční vysoké školy, název studijního programu a oboru studia, datum zahájení a ukončení studia. K žádosti je zapotřebí přiložit úředně ověřenou a do českého jazyka přeloženou kopii diplomu a seznam vykonaných zkoušek. Lhůta pro vyřízení žádostí je 30 dnů. Proti zamítavému rozhodnutí lze podat odvolání k Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, pokud o uznání rozhodovala veřejná vysoká škola, nebo přímo k ministrovi školství, jestliže rozhodnutí vydalo příslušné ministerstvo. (Informační publikace pro cizince, 2011)

Uznávání odborné kvalifikace se týká výkonu určitých povolání a činností v ČR. Těmito tzv. regulovanými povoláními nebo činnostmi se rozumí předpisy a určité požadavky, bez jejichž splnění nemůže osoba toto povolání či činnost vykonávat na základě zákona č. 18/2004 Sb. o uznávání odborné kvalifikace. Žadatel musí zjistit, zda povolání nebo činnost, kterou chce v České republice vykonávat, patří mezi regulovaná či neregulovaná povolání nebo činnosti. Výsledkem procesu profesního uznávání je rozhodnutí o tom, zda dotyčná osoba má dostatečné znalosti a schopnosti, aby mohla vykonávat konkrétní povolání nebo činnost. Kompletní seznam regulovaných povolání a činností, včetně odkazu na příslušný uznávací organ, v jehož působnosti je rozhodnout o konkrétním uznání dané kvalifikace, je na webových stránkách <http://www.msmt.cz> v Databázi regulovaných povolání a činností v ČR.

3.4 Sociální dávky, finanční pomoc

Sociální zabezpečení azylantů a osob s doplňkovou ochranou je určováno stejnými zákony jako pro občany ČR. Jedná se o hlavní nástroj sociální politiky sloužící k naplnění jejích cílů. Z hlediska jednotlivce pak umožňuje předcházení, zmírňování a vyrovnávání se s nepříznivými sociálními situacemi.

Český systém ctí, dle příslušných zákonů, poskytnutí pomoci při změně práce schopnosti či nepříznivých sociálních situacích v těchto systémech:

- sociální pojištění,
- státní sociální podpora,
- sociální pomoc (hmotná nouze). (MPSV, 2018)

Sociální pojištění zahrnuje zjednodušeně řečeno tři okruhy dávek pokrývajících v této oblasti určitou kompenzaci nepříznivé sociální situace. Jedná se o příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, nemocenské a důchodové pojištění. Příslušnými orgány pro řízení a rozhodování o dávkách plynoucích ze sociálního pojištění jsou okresní správy sociálního zabezpečení (OSSZ) – Pražská správa sociálního zabezpečení (PSSZ) v Praze (a její územní pracoviště) a Česká správa sociálního zabezpečení v Praze (ČSSZ) - řídí a kontroluje činnost OSSZ a PSSZ. Systém sociálního pojištění není úplně jednoduchý a při nároku na jednotlivé dávky je potřeba se řídit aktuálními právními předpisy, které jsou upravovány příslušnými zákony s tím související. Z tohoto důvodu je nutná vysoká součinnost na straně provádějících orgánů s dalšími zúčastněnými s osobami poskytujícími základní informace v této oblasti nebo přímo klientů, kterých se daná situace konkrétně týká. (Informační publikace pro cizince, 2011)

Nemocenské pojištění zahrnuje komplexní úpravu okruhu osob účastných nemocenského pojištění, které jsou momentálně práce neschopné, v důsledku změny svého zdravotního stavu či stavu osoby o kterou pečují. Příslušné zákony obsahují podrobné informace o nárocích na finanční pomoc plynoucí z tohoto pojištění a stanovení výše poskytovaných dávek, posuzování zdravotního stavu pro účely nemocenského pojištění. Nemocenského pojištění jsou účastni zaměstnanci (kam řadíme i příslušníky ozbrojených sil a bezpečnostních sborů) a osoby samostatně výdělečně činné. Zaměstnanci jsou povinně účastni nemocenského pojištění, na rozdíl od OSVČ, jejichž nemocenské pojištění zůstává dobrovolné.

Základní povinné důchodové pojištění je dávkově definované a průběžně financované a zabezpečuje všechny ekonomicky aktivní osoby, které jsou v důsledku věku či dlouhodobého špatného zdravotního stavu neschopny dále pracovat. Dále tento systém částečně finančně kompenzuje změny náhlé životní situace jedinců, kteří utrpěli ztrátu osoby či osoby, které pro ně byli hlavními zdroji příjmu.

Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti se týká oblasti práva na zaměstnání bez ohledu na rasu, barvu pleti, pohlaví, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, členství v politických stranách nebo příslušnost k politickým hnutím, národnost, etnický nebo sociální původ, majetek, zdravotní stav, věk.

Přehled dávek systému sociálního pojištění:

- nemocenské pojištění (nemocenské, peněžitá pomoc v mateřství, ošetřovné, vyrovnávací příspěvek v těhotenství a v mateřství, dávka otcovské poporodní péče tzv. otcovská, dlouhodobé ošetřovné od 1. 6. 2018),
- základní povinné důchodové pojištění (starobní - včetně tzv. předčasného starobního důchodu, invalidní, vdovský a vdovecký, sirotčí),
- příspěvek na státní politiku zaměstnanosti - v rámci systému se vybírá vedle pojistného na sociální zabezpečení. (MPSV, 2018)

Další oblastí existujících podpurných opatření ze strany státu jsou *dávky státní sociální podpory*. Kromě dávek rodičovského příspěvku a pohřebního, jsou založeny na výši příjmu rozhodného pro nárok na příslušnou dávku stanoveného zákonem. Zahrnují především příjmy ze závislé činnosti, příjmy z podnikání nebo jiné samostatné výdělečné činnosti a dále dávky nemocenského a důchodového pojištění a podporu v nezaměstnanosti včetně obdobných příjmů z ciziny. Do rozhodného příjmu se započítávají tzv. čisté příjmy.

Do systému dávek státní sociální podpory spadá:

- přídavek na dítě,
- rodičovský příspěvek,
- příspěvek na bydlení,
- porodné,
- pohřebné. (MPSV, 2018)

V některých případech může být povinnou náležitostí také potvrzení o historii pobytu, které vydává MVČR na žádost azylanta či osoby s doplňkovou ochranou. Doba vydání může být až 30 dnů, což značně prodlužuje dobu vyřízení žádosti příslušné dávky a stanovených podmínek pro přijetí.

Dávky hmotné nouze zahrnují příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení, kdy na něj mají nárok osoby, kterým byl udělen azyl nebo doplňková ochrana a to pokud má bydliště na území ČR. Na mimořádnou okamžitou pomoc má nárok dle zvážení správního orgánu každý cizinec bez ohledu na typ pobytu i v nelegálním postavení. (Dohnalová, 2012) Do hmotné nouze spadají dávky jako:

- příspěvek na živobytí,
- doplatek na bydlení,
- mimořádná okamžitá pomoc. (MPSV, 2018)

Řízení o přiznání dávek státní sociální podpory a pomoci v hmotné nouzi se zahajuje na základě písemné žádosti podané na předepsaném formuláři. Tyto formuláře, včetně potřebných příloh, jsou k dispozici v tištěné podobě na všech pobočkách Úřadu práce České republiky či v elektronické podobě na internetové adrese: portal.mpsv.cz/forms. Žádost vyřizuje příslušná Krajská pobočka Úřadu práce České republiky podle místa trvalého pobytu žadatele. Pracovníci poboček Úřadu práce České republiky jsou povinni pomoci s vyplněním žádosti, informovat o podmínkách nároku a žádost přijmout. Pouze na základě podané žádosti a po zhodnocení plnění podmínek může být rozhodnuto, zda má nebo nemá žadatel na danou dávku nárok. Základní informace o jednotlivých dávkách a aktuální požadavky pro přiznání je možné ověřit na internetových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí.

Pro účastníky programu SIP pro azylanty a osoby s doplňkovou ochranou se právě v této oblasti počítá s asistencí:

- podání žádostí o sociální dávky v rámci zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a při dalších návštěvách s tím spojených,
- podání žádostí o sociální dávky v rámci zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, a při dalších návštěvách. (MVCR, Integrace, 2018)

Pro samotnou orientaci v systému sociálních dávek je obecně pro cizince potřeba určitá znalost českého jazyka. Informace na oficiálních stránkách příslušných úřadů jsou sice kromě češtiny poskytovány i v dalších omezených jazykových mutacích, ale příslušné formuláře žádostí jsou dostupné pouze v českém jazyce. Systém prochází pravidelnými změnami, které nemusí obyvatelé hned zaznamenat, nepotřebují-li se v situaci pravidelně orientovat. Systém pomoci je v řadě zemí odkud azylanti a osoby s doplňkovou ochranou pocházejí odlišný nebo není přítomen vůbec. Vyhledání odborné pomoci v tomto ohledu je pro poradenské organizace pracující s cizinci pravidelnou součástí každodenní práce. Klienti mají především problém s vyplňováním příslušných formulářů nejen kvůli jazykové bariéře, ale i složitosti systému, a proto mohou využít i možnost asistence pracovníka formou doprovodu na příslušný úřad.

3.5 Zdravotní péče

Poskytování *zdravotní péče* cizinců je definována zdravotním pojištěním, kdy každý cizinec pobývajících na území ČR musí mít platné zdravotní pojištění. Azylanti a osoby s doplňkovou ochranou mají ze svého přiznaného statusu deklarovaný přístup k veřejnému zdravotnímu pojištění s nárokem na hrazenou lékařskou péči jako český státní občan, na základě smluvního pojištění s hrazenou lékařskou péčí v rozsahu dle smlouvy a není-li pojištěn ale pochází ze země, se kterou byla uzavřena mezistátní dohoda, má nárok na hrazenou lékařskou péči v rozsahu dle dohody. (Dohnalová, 2012)

SIP v individuálním plánu pro klienta počítá s asistencí ve zdravotní oblasti při:

- registraci u zdravotních pojišťoven,
- registraci u lékařů a u jednotlivých návštěv,
- nákupu speciálních zdravotních pomůcek u handicapovaných osob.

Sociální pracovníci poskytují pomoc klientům s hledáním vhodných pojišťoven a mohou je doprovodit při registrování se na dané pobočce. Úlohou pracovníků je i pomoci se klientovi zorientovat v českém zdravotním systému. Je například dobré vědět, že každý klient veřejného zdravotního pojištění má nárok změnit stávající zdravotní pojišťovnu jednou ročně a informovat se o všech poskytovaných bonusech, které jeho pojišťovna nabízí, jako například různé příspěvky na pohybové aktivity pro děti, masáže, preventivní vyšetření, slevové akce do fitness center apod.

Poradenství zahrnuje i asistenci při hledání potřebného obvodní či specializované lékaře. Ve větších městech je výhodou, že zde pracují i lékaři cizího původu disponující jazykovou výbavou, takže se s klienty mohou snadněji dorozumět a sociální pracovníci tak mohou poskytnout jen prvotní asistenci k danému lékaři nebo domluvit schůzku, přetrvává-li na straně klienta jazyková bariéra. Vše záleží na individuálních schopnostech a domluvě mezi klientem a daným pracovníkem neziskové organizace. (MVČR, Integrate, 2018)

Absolvuje-li klient náročnou operaci či potřebuje základní tlumočení o svém zdravotním stavu, je samozřejmě opět možné na jeho žádost využít asistence tlumočnicka nebo sociálního pracovníka, který mu je v těchto nelehkých životních situacích oporou a může klientům poskytnout základní intervenci či doprovod při cestě do nebo cestou z nemocnice.

4 Shrnutí teoretické části

Základní filosofií poradenství je poskytování informací, rad, aktivní pomoc, aby klient mohl nezávisle rozhodovat o svém životě a nést plnou zodpovědnost za své jednání. Sociální pracovník podporuje klienta, aby používal i služby přístupné v jeho okolí. Potřeba specializovaných poraden je nutná především z důvodu časté změny legislativních změn v této oblasti. Uprchlíci se musejí vyrovnávat se znevýhodněním plynoucím z jazykových, kulturních i sociálních bariér. Pracovníci poradenských center pro tuto cílovou skupinu monitorují legislativu a díky mnohaletým zkušenostem a své zainteresovanosti mají pro těžké začátky v nové zemi pochopení. Většinou nabízí specializované poradny nestátních neziskových organizací služby poradenství (informací), poradenství specifických oblastí, terapii, doprovázení, vzdělávání a výchovné aktivizační služby, pomoc s integrací do lokálních komunit a jejich struktur i právní poradenství.

Nejvýše hodnoceným cílem azylantů je získání práce. Práce je nejlepší způsob, jak participovat ve společnosti, vydělávat peníze, navazovat nové kontakty, učit se jazyk a rozvíjet vlastní osobnost. Ne vždy je ale z hlediska nové země toto pojetí podporováno, přestože je žádáno. Tím pádem se azylanti dostávají do bludného kruhu požadavků a povinností, které nemohou splnit.

Pokud již byly uspokojeny základní potřeby azylanta, je možné, aby začal pracovat na zlepšení kvality svého života. Tento proces poskytuje sociálnímu pracovníkovi příležitost začít si získávat klientovu důvěru a začít s ním budovat dobrý vztah. Uspokojování základních i sekundárních potřeb se do značné míry prolíná a závisí na sobě. Azylant svou situaci v nové zemi řeší komplexně. Současně tak může být řešena například situace bytová, společně se zdravotními problémy i osvojování si nového jazyka. Je důležité stanovit s klientem priority a plán, ve kterém jsou všechny kroky navrženy posloupně a odsouhlaseny ze strany klienta.

5 Praktická část

5.1 Vymezení hlavních a dílčích cílů

Hlavním cílem bude zjistit, jak funguje Státní integrační program MV pro azylanty a osoby s doplňkovou ochranou v rámci poskytovaného sociálního poradenství, které prakticky vykonávají pracovníci nestátních neziskových organizací.

Hlavní cíl je rozdělen do dílčích cílů (DC) a podcílů.

DC I. Zjistit, základní informace o SIP a jeho jednotlivých oblastech poskytovaného sociálního poradenství klientům.

DC I. 1. Zjistit základní podmínky a postupy přihlášení se do SIP.

DC I. 2. Zjistit, jak v rámci programu funguje poskytování sociálního poradenství v jednotlivých oblastech (bydlení, zaměstnání, vzdělávání, finanční pomoci prostřednictvím dávek sociálního systému a zdravotní péče).

DC II. Zjistit, co se stane po skončení podpůrné doby SIP s klientem.

DC II. 1. Zjistit, jaké jsou další kroky klienta po skončení podpůrné doby SIP (poskytování finančních prostředků a odborného sociálního poradenství).

DC II. 2. Zjistit, co by bylo vhodné do budoucna v programu zlepšit.

5.1.1 Druh výzkumu

Vzhledem k povaze stanovených dílčích cílů a podcílů je vhodné zvolit takový výzkum, který by umožnil sběr dat, která lze získat na základě informací dostupných od takových zdrojů, které jsou v přímé práci s klientem, tedy z praxe. Kvalitativní výzkum se zakládá na podstatě široce rozprostřeného sběru dat bez toho, že by na počátku byly stanoveny proměnné či hypotézy.

Kvalitativní výzkum formou polo-strukturovaných rozhovorů je druh výzkumu, který poskytuje informace o malém počtu jedinců. Staví na slovních údajích, se kterými se provádějí slovně logické operace. Tato metoda se jeví jako nejvíce vhodná pro sběr dat výzkumu. Porozumět člověku, jak chápe z vlastních hledisek danou věc a posuzuje jednání,

jsou základní pilíře, o které se opírá. S ohledem na položené výzkumné cíle jsem proto zvolila kvalitativní strategii, jelikož postoje a názory pracovníků jsou zkoumány více do hloubky. Tímto výzkumným nástrojem lze předložit subjektivní pocity a názory jednotlivých dotazovaných respondentů.

Výhodami kvalitativního výzkumu je získání podrobných popisů a vhledů při zkoumání jedince, skupiny, událostí či fenoménu. Předností prováděného typu šetření je náhled na zkoumaný fenomén v přirozeném prostředí. Umožňuje tím lépe reagovat na místní situace a podmínky. Mezi nevýhody kvalitativního výzkumu můžeme zařadit obtížnější testování hypotéz nebo provádění predikce a teorie. Získané informace nemusí být zobecnitelné na populaci a do jiného prostředí. V mnoha případech analýza dat a jejich sběr touto formou bývají více časově náročné etapy a výsledky výzkumu jsou snadněji ovlivnitelné výzkumníkem a jeho osobními preferencemi při interpretaci.

5. 1. 2 Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek

Tabulka č. 1 – přehled transformace dílčích cílů do tazatelských otázek

Dílčí cíle	Podcíle	Indikátory	Otázky pro rozhovor
DC I. Zjistit, základní informace o SIP a jeho jednotlivých oblastech poskytovaného sociálního poradenství klientům.	DC I. 1. Zjistit základní podmínky a postupy přihlášení se do SIP.	Předávání informací klientům a vstup do programu.	Jak se klienti dozvídají o možnosti vstupu do SIP?
			Jaký je celý postup, chce-li se přihlásit?

	<p>DC I. 2. Zjistit, jak v rámci programu funguje poskytování sociálního poradenství v jednotlivých oblastech.</p>	<p>Provádění pomoci v praxi.</p>	<p>V jakých nejzásadnějších oblastech zajišťujete klientům pomoc a asistenci?</p>
			<p>V čem spočívá klientům poskytované odborné poradenství v oblasti bydlení?</p>
			<p>Jak se dá z hlediska Vaší práce klientům pomoci s hledáním zaměstnání?</p>
			<p>Co si představit pod poskytnutím odborného poradenství v oblasti vzdělávání?</p>
			<p>Jak je to s přístupem Vašich klientů do systému finanční podpory ze strany státu v oblasti sociálních dávek?</p>
			<p>Co nejčastěji s klienty řešíte v oblasti zdravotní péče?</p>

DC II. Zjistit, co se stane po skončení podpůrné doby SIP s klientem.	DC II. 1. Zjistit, jaké jsou další kroky klienta po skončení podpůrné doby SIP (poskytování finančních prostředků a odborného sociálního poradenství).	Ukončení programu a systém financování.	Co se stane s klientem po skončení podpůrné doby programu?
			Jak funguje financování celého programu?
	DC II. 2. Zjistit, co by bylo vhodné do budoucna v programu zlepšit.	Hodnocení vlastní práce a existujícího programu.	Co je pro Vás ukazatelem dobře vykonané práce?
			Co by se dalo na programu zlepšit a ulehčilo třeba všem zúčastněným práci?

5.2 Empirické výzkumné šetření

Empirické výzkumné šetření bude prováděno s respondenty v zařízeních, kde pracují s azylanty a osobami s doplňkovou ochranou a poskytují jim odborné sociální poradenství. Polo-strukturované rozhovory budou probíhat s každým účastníkem výzkumu zvlášť. Místo rozhovoru bude preferováno v organizaci, kde pracují a v prostředí, které jim poskytne dostatečné soukromí a pohodlí.

Praktická část práce byla provedena se sociálními pracovníky nestátních neziskových organizací v Praze, které pracují s azyly a osobami s doplňkovou ochranou. Využila jsem získaných kontaktů z dob konaných praxí i nabytých pracovních zkušeností v těchto zařízeních a oslovila jednotlivé pracovníky s prosbou o rozhovor na dané téma.

Vzhledem ke zvolené koncepci kvalitativního výzkumu nebude popsáno žádné zařízení podrobně. Všechna mají společnou registrovanou službu, a to poskytování odborného sociálního poradenství a jsou odborníky ve svém oboru.

5. 2. 1 Respondenti a realizace výzkumu

Účastí na výzkumu byly osloveny prostřednictvím osobního kontaktu nebo emailové komunikace všechny organizace, které pracují s cílovou skupinou. Na základě zpětného zájmu konkrétních pracovníků byl dohodnut prostřednictvím emailové komunikace termín setkání a rozhovoru. Respondenti si zvolili datum a místo, které jim nejvíce vyhovovalo dle jejich časových možností pro uskutečnění rozhovoru.

Do výzkumu se zapojilo celkem 8 sociálních pracovníků. Rozhovory byly se všemi uskutečněny v termínu od 7. do 23. března. Setkání proběhly v organizacích v Praze, kde respondentky pracují. Se dvěma z nich proběhly rozhovory na Konferenci „Integrace: teorie a praxe“ v Plzni, kterou pořádala 22. března 2018 katedra blízkovýchodních studií tamní Západočeské univerzity. Tam jsme se měly možnost společně setkat a uskutečnit plánovaný rozhovor. Všechny sociální pracovníce, které se výzkumu účastnily, byly vstřícné a otevřené k pokládaným otázkám, čímž se v rozhovorech dařilo naplňovat výzkumné cíle.

Kupodivu se výzkumu neměl zájem účastnit žádný muž. Může to nahrávat částečnému potvrzení hypotézy o většinovém zastoupení žen v sociální práci. Dle výčtu konkrétních jmen pracovníků v daných organizacích na jejich webových stránkách je možné vyvozovat, že muži v sociální práci, když už v tomto oboru pracují, zastávají funkce jako vedoucích poboček, vedoucích pracovníků či ředitelů. Není to ale předmětem tohoto výzkumu, nýbrž osobní domněnkou.

Připojená Tabulka č. 2 ukazuje dosavadní pracovní zkušenosti respondentek s touto cílovou skupinou a jejich pracovní pozice.

Tabulka č. 2 – základní přehled respondentů

Pracovní pozice	Počet let práce s touto cílovou skupinou
sociální pracovnice	5 let
sociální pracovnice	5 let
sociální pracovnice	3 roky
sociální pracovnice	1 rok
sociální pracovnice	2 rok
sociální pracovnice	6 let
sociální pracovnice	2 roky
sociální pracovnice	4 roky

5. 2. 4 Výsledky a interpretace výzkumu

Získané informace budou níže popsány podle jednotlivých stanovených cílů a podcílů, které byly určeny na začátku výzkumu. Šetření se zúčastnilo osm sociálních pracovnic z různých neziskových organizací pracujících s cizinci a orientujících se v poskytování SIP. Ve výzkumu drtivě převážil počet žen nad počtem zúčastněných mužů. Nepřímo to může vypovídat o dlouhodobém genderově nevyváženém stavu zastoupení sociálních pracovníků a pracovnic a popularitě této práce jako takové.

Získaná data z uskutečněných rozhovorů byla zaznamenána na předem připravené archy s podpůrnými otázkami. Dále došlo k podrobnějšímu zpracování za pomoci kódování, aby data mohla být převedena do významových jednotek a ty. Výroky, které se překrývaly anebo shodovaly, byly odděleny od individuálních komentářů a výroků společných odpovědí.

Některé sociální pracovnice si nepřály být uvedeny pod svými jmény. Zvolily si tedy přezdívku nebo jméno, se kterou souhlasily. Tato skutečnost je zohledněna jak v uvedených citacích výzkumu, tak ve formě bibliografických citací zdrojů respondentů. Zájmem je především respektovat všechny, které se odvážily výzkumu účastnit a o tomto tématu hovořit.

DC I. Zjistit, základní informace o SIP a jeho jednotlivých oblastech poskytovaného sociálního poradenství klientům.

DC I. 1. Zjistit základní podmínky a postupy přihlášení se do SIP.

Podmínkou vstupu do programu je být držitelem mezinárodní ochrany. Týká se to klientů, kterým byl udělen azyl nebo doplňková ochrana v ČR. Klienti jsou o této možnosti informováni většinou Správou uprchlických zařízení, která spadá pod resort Ministerstva vnitra. Klienti, kteří bydlí ve střediscích SUZ mají k těmto informacím z pravidla větší přístup. Praxe ale může být i taková, že klienti o této možnosti netuší nebo ji v záplavě informací nezaregistrují. Dodává, že: *„Většinou si vše nepřečtou nebo neví. Podepisují spoustu dokumentů a může se stát, že se o programu dozvídají až průběžně od SUZ, neziskovek nebo známých, kteří jim pomáhají.“* (Předotová, 2018) Existují i klienti, kteří nemají potřebu této možnosti využívat anebo se o ni zajímají až už je pozdě. Do programu je totiž potřeba se přihlásit do 12 měsíců od doby, kdy jim byla udělena mezinárodní ochrana.

Zájemci o vstup do programu dostanou přihlášku, kterou vyplní. Může jim u toho i asistovat pracovník SUZ nebo neziskové organizace, kterou třeba oslovili s pomocí už předem. Poté dochází k ověření uvedených informací. Například se zjišťuje, zda jsou uvedené informace pravdivé, žadatelé mají na daný program nárok anebo zda klient už tuto pomoc v minulosti nevyužíval či nedostával někde jinde. SUZ pak dá na vědomí hlavnímu poskytovateli služby, že je zde nová schválená žádost a zájemci o program. Generální poskytovatel kontaktuje klienta. Jestliže si klient neurčí předem, se kterou organizací by měl zájem spolupracovat, postupuje se podle cenové hierarchie organizací.

Poskytovatelem je totiž organizace, která vyhraje veřejnou zakázku, kterou MV vypíše vždy na daný rok. Nevýhodou je z informací od pracovníků to, že se do takové veřejné soutěže může přihlásit skoro kdokoliv a v praxi se pak postupuje podle toho, jakou cenovou nabídku organizace předloží. Zkušenosti organizace s poskytováním služby a práci s cizinci se zohledňuje spíše druhotně. Kdyby klientovi z nějakých důvodů nevyhovovala organizace, prostřednictvím které je mu SIP poskytován, může ji změnit a přestoupit k jiné, která se nachází v hierarchii dalších zúčastněných organizací. Musí uvést závažné důvody, ze kterých chce spolupracovat s jinou organizací.

Na začátku celé spolupráce se ještě jednou klientům představí celý podpůrný program a jeho podmínky a organizace, která ho jím bude provádět. Klíčový sociální pracovník sepisuje

s klientem či celou rodinou (je-li zapojena do programu rovněž) individuální plán, kde se plánují cíle klienta, jednotlivé kroky i rozpočet na celý rok programu. Takovýto IP se aktualizuje každý měsíc a průběžně se doplňuje, je-li potřeba a situace klienta se pozměňuje. Hodnotí se také, co se doposud podařilo a co ne, jak klient spolupracuje a je aktivní či kolik hodin se sociálním pracovníkem strávil. Píše se vždy průběžná zpráva, kterou pracovnice posílají na SUZ příslušným správcům a koordinátorům programu. Celý program trvá 1 rok, což je podle většiny dotázaných pracovnic na samotnou integraci málo. „*Sklouzává to pak do toho, že se najde bydlení, vybaví byt a je prakticky konec programu*“, upřesňuje svůj pohled jedna z pracovnic. (Eisová, 2018) Klienti mohou potřebovat pomoc s dalšími věcmi, až poté, co doba programu skončí. Další věci se řeší až po jeho skončení, kdy už ale zase neplynou klientovi žádné podpůrné finanční prostředky. „*Někdy klient potřebuje jen něco konkrétního. Je pak sice škoda, že další finanční prostředky nevyužije, ale hledali třeba hrozně dlouho jen bydlení*“, (Veselská, 2018) nastiňuje pracovnice i to, že ne vždy jde vše hladce, jak se plánuje a pomoc pro každého klienta je velice individuální.

Shrnutí DC I. 1. Zjistit základní podmínky a postupy přihlášení se do SIP.

Podmínkou vstupu do programu je být držitelem mezinárodní ochrany v ČR - azyl nebo doplňková ochrana. Klienti jsou o této možnosti informováni po získání pobytu. Ne všichni se do programu automaticky přihlásí. Existují i klienti, kteří nemají potřebu této možnosti využívat anebo se o ní zajímají až později. Žádost o přihlášení lze podat do 12 měsíců od doby, kdy jim byla udělena mezinárodní ochrana. Zájemci o vstup do SIP vyplní přihlášku, která je ověřena SUZ. Po schválení žádosti je klient kontaktován danou organizací. Poskytovatelem je organizace, která vyhraje veřejnou zakázku, kterou MV vypsalo pro daný rok. Klient či celá přihlášená rodina dostanou přiděleného klíčového sociálního pracovníka, který s nimi pracuje po celou dobu programu. Jestliže by nedošlo k vzájemnému naladění spolupráce, je možné, aby klient spolupracoval s jiným pracovníkem. Ze závažných důvodů lze změnit i organizaci, ovšem musí to být organizace, která může SIP provádět. S klienty pak sociální pracovnice sepisují individuální plán, kde se zohledňují veškeré cíle klienta, jednotlivé kroky, jak jich dosáhnout i předpokládaný rozpočet čerpaných prostředků na celou dobu programu. IP se aktualizuje každý měsíc a průběžně se doplňuje, dle potřeb a situace klienta. Hodnotí se také to, co se doposud podařilo zajistit a co ne. Například jak klient spolupracuje a je aktivní či kolik hodin se sociálním pracovníkem strávil. Píše se vždy průběžná zpráva, kterou pracovnice posílají na SUZ příslušným správcům a koordinátorům programu.

DC I. 2. Zjistit, jak v rámci programu funguje poskytování sociálního poradenství v jednotlivých oblastech (bydlení, zaměstnání, vzdělávání, finanční pomoci prostřednictvím dávek sociálního systému a zdravotní péče).

Lze říci, že pracovníci společně uvedené oblasti pomoci kopírují program upřesněný MV. Mezi nejzásadnější oblasti podle nich patří pomoc v oblasti bydlení, zaměstnání, vzdělání a zajištění lékařské péče, tedy síť nejrůznějších doktorů.

Klienti přicházejí s nejrůznějšími potřebami, jak nastiňuje výpověď jedné z pracovníků: *„Hledáme pro klienta bydlení, pokud ho nemá, pomáháme s nalezením práce, nostrifikací vzdělání, hledání lékařů a dál co je potřeba, co chce klient pomoci zařídit.“* (Mája, 2018) *„Poskytování asistence při nostrifikaci, hledání škol, doprovody na úřady, tlumočení... záleží na klientovi“*, (Týna, 2018) doplňuje další.

V oblasti bydlení, dle získaných informací, pracovníci pomáhají s hledáním bytu, vysvětlují, jak a kde si ho najít, pomocí inzerátů a webových portálů. *„V aktualizaci SIPu je dobré, že se peníze mohou použít i na realitní kancelář, která by byt našla. Většinou se k tomu přistupuje, když už se bydlení hledá dlouho a pořád se nemůže nic najít, tak je jednodušší do toho zapojit další stranu, realitku, co má přehled na trhu.“* (Eisová, 2018) Někdy se překvapivě komunikují i „obyčejné“ věci, jako jsou vztahy nájemník vs. vlastník bytu. Třeba klienti, kteří pocházejí ze zemí, kde takový systém vůbec není, můžou být zmatení, co to znamená a jaké povinnosti jim z takového vztahu plynou. *„Snažíme se jim pomoci zorientovat se.“* (Mája, 2018) Klienti mají občas různá očekávání a je dle některých vždy lepší systém vysvětlit. Při prohlídkách bytů se snaží o to, aby se klient a majitel domluvili spolu. *„Maximálně překládáme, když je tam jazyková bariéra nebo domlouváme schůzku, ale většinou jsou schopni se nějak domluvit.“* (Nina, 2018) Během hledání bydlení ale klienti naráží i na schovávavost a odstup českého prostředí. *„Já jsem si osobně všimla, že najít bydlení pro klienta z Afriky je těžší, než třeba pro toho z arabské země. Lidé moc nechtějí naše klienty, ale zkusíme to třeba přes dobrovolníky, známé a tuhle neformální síť. Cizinci taky pronajímají byty. Ti mají, jak to říct, asi víc pochopení“*, (Mrkvová, 2018) popisuje i tu stinnou stránku práce sociální pracovníce. SIP umožňuje zaplatit za nájem první dva měsíce i kauci. Majitelé s tím prý většinou nemají problém. *„Někoho to i štve, že klienti to mají tzv. bez práce a dostanou peníze „zadarmo“, ale jinak většina to přijímá v pohodě.“* (Týna, 2018) Dokonce je prý někdo i příjemně překvapený, že taková pomoc ze strany státu je. Podle některých pracovníků je dobré i trochu dohlížet na to, aby si klienti uvědomovali, že tyto prostředky jsou

poskytovány jako dobré benefity a není možné je brát jako samozřejmost. Finanční prostředky stanovené v jednotlivých oblastech finanční pomoci programu nelze přesouvat mezi sebou. Je možné čerpat jen částku do stanovené výše. IP se tvoří na celý rok podpory, tak i rozpočet. Ceny musí odpovídat rozpočtu dané oblasti, klient musí respektovat rozpočet a nelze, aby si něco doplatil sám nad rámec poskytovaných prostředků. Je možné maximálně pozměnit IP aktualizací, kdy se rozpočet v jednotlivých oblastech dá upravit, nikdy ho ale nelze přesáhnout. „*Někdy se pak úplně nekontroluje účelnost a potřebnost nakoupených věcí, jestli si něco nenakoupili „zbytečně“, což je ale vždy subjektivní a v podstatě mají nárok si to koupit. Někdy totiž původní nájemníci nebo majitelé tam nějaké věci nechají klientovi k užívání*“, Eisová, 2018) upřesňuje jedna pracovnice situaci v praxi. Pořízené vybavení i po skončení programu zůstává klientům automaticky a v podstatě je poté na nich, co se s těmito věcmi stane. Na dotaz řešit bytovou situaci klienta levněji za pomoci sociálního bydlení pracovnice reaguje: „*To je skoro nemožné sehnat. Většinou si městské části, poskytující soc. bydlení, kladou požadavky občanství anebo určité délky pobytu v městské části, což je pro klienty nereálné splnit.*“ (Předotová, 2018)

Další oblastí poskytovaného sociálního poradenství pro azylanty a osoby s doplňkovou ochranou je orientace na trhu práce, resp. pomoc s nalezením zaměstnání. „*My můžeme klientovi ukázat základní portály, kde se hledá práce, ale většinou dneska je už spousta dalších služeb a programů, které fungují pro hledání práce.*“ (Mája, 2018) Sociální pracovnice zmiňuje například projekty organizací, které se specializují na hledání práce pro klienty znevýhodněné na trhu práce z mnoha důvodů. Jednou z nich je například organizace FOSA nebo Fond dalšího vzdělávání či různé rekvalifikační kurzy. „*Myslím, že i pro toho klienta je to fajn a lepší, protože se ocitne v novém prostředí, získá nové kontakty, nepotkává se jenom s naší organizací. Může se tam seznámit s dalšími taky cizinci*“, (Eisová, 2018) a spatřuje to jako příležitost či jakousi formu integračního procesu, že i klient se začne zkoušet pohybovat sám a může tak získat sebevědomí v nové společnosti, tím, že se v ní aktivně pohybuje a přichází do kontaktu s co nejrozmanitější skupinou obyvatel. „*Sestavujeme životopisy, překládáme různé dokumenty, kterým klienti nerozumí. Když je klient motivován a chce pracovat, vždycky nějakou práci najde.*“ (Předotová, 2018) Největším ukazatelem úspěchu se jeví z výpovědí pracovnic také motivace klienta. Sice v menší míře, ale pracovnice také uvedly, že vnímají v Česku hodně stereotypů k cizincům, hlavně k muslimům. Se zaměstnáním je spojena i nostrifikace a celkově problémy se vzděláním, kdy je potřeba pro výkon určitých profesí uznat dosažené vzdělání těchto osob. V případě, že se vzdělání

nepodaří uznat, musí klient často slevit i ze svých nároků, které při hledání práce může mít. „Uznání jeho dosaženého vzdělání ještě nedeterminuje to, že toto povolání může v Česku reálně vykonávat“, (Tereza, 2018) upřesňuje pragmaticky další pracovnice. Často je problémem při hledání vhodného zaměstnání i jazyk. „Bud' si klient najde práci, kde ten jazyk do začátku zatím moc nepotřebuje nebo musí vyvinout větší úsilí si ho osvojit na takovou úroveň, aby byl schopen se ucházet o zaměstnání, o které by vážně stál.“ (Veselská, 2018)

Jak už bylo nastíněno, jedním z velkých témat je také nostrifikace týkající se oblasti vzdělávání. U azylantů s uznáváním vzdělávání někdy může být problém, že nemají potřebné dokumenty k doložení dosaženého vzdělání a ze svého statusu nemohou kontaktovat zemi původu pro jejich vydání nebo tyto záznamy nejsou dostupné vůbec. „Ošetřuje se to čestným prohlášením klienta jak u středoškolského tak vysokoškolského vzdělání“, (Nina, 2018) upřesňují pracovnice. Kdo potřebné dokumenty má, zažádá si o nostrifikaci a splní potřebné náležitosti. Například u středoškolského vzdělání jestli nedojde k plnohodnotnému uznání, jsou požadovány i oborové zkoušky pro doplnění vzdělání klientů a jejich přezkoušení. Problém je v tom, že tyto zkoušky jsou v českém jazyce a klient nemusí mít ještě dostatečně osvojený český jazyk, aby byl schopný přezkoušení absolvovat. Může umět třeba dobře anglicky či rusky, což ale zkušební řád neumožňuje. V případě vysokoškolského vzdělání je důležité najít k dosaženému vzdělání správný obor v systému českého školství. Za nostrifikaci je potřeba zaplatit správní poplatky, na což jsou v programu peníze vymezeny. Je potřeba doložit originál diplomu, výpis absolvovaných předmětů či známek a doložit i požadovanou praxi, to vše v úředně ověřené verzi přeložené do českého jazyka. „Největší problémy bývají s nostrifikací lékařského vzdělání, na druhou stranu to můžou klienti zkusit u jiné vysoké školy, ale samozřejmě to stojí další peníze, což ledaskoho odradí“, (Tereza, 2018) nastiňuje praktickou stránku problematiky jedna z pracovnic. Co se týče motivace klientů pro další studium, nejsou-li to děti klientů či mladší lidé, je překážkou pro klienty v dalším studiu v ČR přece jen nedostatečně osvojený jazyk, který pro tyto účely ještě dobře neovládají. Mnoho českých škol samozřejmě nabízí i studium v anglickém jazyce, což je pro ně i tak většinou stejně dost finančně náročné. S oblastí vzdělávání nesouvisí jen nostrifikace. Do ČR se dostanou i celé rodiny s menšími dětmi, které dle našich zákonů musí chodit neprodleně do školy a plnit tak povinnou školní docházku. Není ojedinělou záležitostí, že pracovnice hledají různá dětská zařízení, školky či školy a fungují i jako prostředníci mezi školskými institucemi a rodiči, je-li potřeba podpořit komunikaci mezi nimi tlumočením. SIP nabízí 400 hodinový dotovaný kurz českého jazyka. Tento kurz je dobrovolný a je pro všechny držitele MO. Zájem

je velký hlavně u jedinců, kteří nemají finanční prostředky na to, aby si zaplatili soukromé hodiny. „*Hodinová dotace asi stačí k naučení se češtiny na komunikační úrovni, ale není to pro klienty úplná motivace, když to není povinné*“, (Mrkvová, 2018) popisuje podle svého vnímání situaci jedna z pracovníc. „*Lepší kdyby to povinné bylo, protože u nás v ČR pak klient lépe zvládá integraci, když ovládá jazyk*“, (Předotová, 2018) dodává.

Přestože jsou v programu poskytované finanční prostředky, jedná se jen o určité oblasti. Klienti většinou využívají své zdroje do té doby, dokud mohou. Program nezahrnuje jinou finanční podporu, než která je určena přesným rozpisem a pravidly v daných čerpaných oblastech. Jestliže dočasná situace klienta již není finančně udržitelná, přistupuje se k žádosti o sociální dávky hmotné nouze a státní sociální podpory. „*Nejčastěji se jedná o příspěvek na živobytí, příspěvek na bydlení či doplatek na bydlení*“. (Mája, 2018) Je potřeba klientům vysvětlovat i terminologii, která je jiná, než se kterou se mohli setkat ve své zemi. Jde o zjednodušení systému a vyjasnění na co určené peníze jsou. Žadatelé musí splnit všechny potřebné požadavky pro danou dávku. „*My jim pomáháme při jednání s úřady, vyplňováním žádostí a objasněním celého systému, aby se lépe orientovali.*“ (Týna, 2018) Další dodává, že největší bariérou je často ta jazyková, díky které vzniká většina nedorozumění mezi úřadem a klientem. Může se zařídit i tlumočnické služby ze SUZ resp. tlumočení, které je zajišťováno SIP, ale je potřeba komunikace a časová koordinace. Využívají se tito tlumočníci především u jazyků, které nejsou tak frekventované. „*U nás disponujeme jazykovou vybaveností angličtiny, ruštiny, španělštiny i arabštiny*“, (Předotová, 2018) vypočítává pracovníce jazyky kromě češtiny, se kterými jsou schopny se v organizaci s klienty dorozumět.

I když azylantů a osoby s doplňkovou ochranou mají přístup do veřejného zdravotního pojištění, je v programu zohledněna i tato oblast. Jedná se o komunikaci například se zdravotní pojišťovnou či pomoc s hledáním vhodných odborníků. „*Většinou klientům pomáháme najít nějaké doktory. Když už hledáme, ptám se rovnou i na jazykovou vybavenost doktorů.*“ (Nina, 2018) Klienty pak doprovází minimálně na první schůzku. Když není možné, aby se spolu obě strany nějak dorozuměly, tak je možné do jisté míry i tlumočit. „*Upřímně někdy je to výzva, některé věci jsou v této oblasti velmi specifické a odborné, člověk tomu nerozumí v češtině, natož to ještě překládat.*“ (Týna, 2018) Pracovníce ale zároveň dodává, že dnes už většina doktorů umí alespoň anglicky s klientem dobře komunikovat. Dá se využít i tlumočení v rámci programu, které je poskytováno, ale je potřeba zase určité koordinace všech stran. Zvláště někdy jedna strana může přecenit své jazykové dovednosti a v této oblasti je to zvláště choulostivé. „*Klienti by měli svému zdravotnímu stavu rozumět.*

Zvláště, když se jedná třeba i o jejich děti. Je určitě nepříjemné a stresující nerozumět tomu, co Vám je, proto se snažím tohle nepodceňovat.“ (Eisová, 2018) Zdravotní pojištění, vyšetření u doktorů a celkové vysvětlení systému zdravotnictví v ČR je důležité. Klient může přicházet z jiné země, kde ten systém není vůbec nebo je jiný. Určitě není na škodu se těmto věcem také věnovat. Když nepřijde poptávka od klienta, určitě se můžou pracovníci a pracovnice svých klientů doptávat, zda všemu rozumí. „*Upozorňuji je i na určité benefity, které jim plynou u zdravotních pojišťoven*“, (Nina, 2018) snaží se pracovnice klientům poskytnout informace o tom, na co mají nárok. Ve vymezených finančních prostředcích programu v této oblasti se dá proplatit určitá částka na různá vyšetření apod., ale některé zákroky ne a ani je nehradí veřejné zdravotní pojištění. „*Se SUZ se dá ale v tomto ohledu dobře komunikovat. Nově jsou zahrnuty v prostředcích i některé výjimky na lékařské zákroky či zubaře do určité částky*“, (Mrkvová, 2018) oceňuje pracovnice rozšíření této oblasti a dodává, že občas i s tímto byly u klientů problémy.

Shrnutí DC I. 2. Zjistit, jak v rámci programu funguje poskytování sociálního poradenství v jednotlivých oblastech.

Sociální poradenství je poskytováno v oblasti bydlení, zaměstnání, vzdělávání, zdravotní péče a případné napojení na dávky státní sociální podpory a hmotné nouze.

V oblasti bydlení pracovnice pomáhají primárně s hledáním bytů. Dále je někdy upřesňován samotný systém a používaná terminologie, jako majitel, nájemce a systém placení (nájem, poplatky atd.) Nedaří-li se bydlení najít společnými silami, je možné využít i služeb realitní kanceláře. Finanční prostředky jsou poskytovány třeba na kauci či první nájem. Dále musí být klient už v tomto ohledu samostatný, případně je napojen na systém dávek, které dočasně klienta podpoří, nedisponuje-li dostatečnými příjmy. V rámci programu má klient nárok i na základní vybavení bytu, kdy na jednotlivé položky existují přesně dané maximální výše. Sociální bydlení se sníženým nájmem je dle názorů pracovníků většinou nemožné sehnat, alespoň v Praze. Městské části ho poskytují za určitých podmínek, které jsou pro klienty nereálné splnit. Ovšem existují i výjimky. Dle pracovníků záleží například na přístupu lidí a městských částí v Praze. Další oblastí sociálního poradenství je zvyšování orientace klientů na trhu práce, a pomoc s nalezením zaměstnání. Záleží na motivaci a představách klienta. Pracovnice sestavují s klienty životopisy, vysvětlují systém, práva a povinnosti klientů v pracovním vztahu. Někdy je potřeba pro výkon určitých profesí uznat dosažené vzdělání klientů. V případě, že se vzdělání nepodaří uznat, musí klient často slevit i ze svých nároků,

kteří při hledání práce může mít. Za nostrifikaci je potřeba zaplatit správní poplatky, na což jsou v programu peníze vymezeny. Je potřeba doložit potřebné dokumenty. Výhodou programu je i to, že některé prostředky lze použít na rekvalifikaci klienta či získání řidičské průkazu. Není ojedinělé, že pracovníci pomáhají pro rodiny hledat školní zařízení, pro děti klientů. Asistují i jako prostředníci mezi školskými institucemi a rodiči, je-li potřeba podpořit komunikaci mezi nimi v důsledku komunikační bariéry či nově spojovaného systému. Hledají pro děti klientů zájmové kroužky či doučování. Překážkou v hledání práce mu může být ještě nedostatečná úroveň nového osvojeného jazyka. SIP nabízí kurz českého jazyka, do kterého se mohou klienti dobrovolně přihlásit. Zájem je hlavně u jedinců, kteří nemají finanční prostředky na to, aby si zaplatili soukromé hodiny češtiny. Přestože jsou v programu poskytované finanční prostředky, jedná se jen o určité oblasti. Program nezahrnuje jinou finanční podporu, než která je určena přesným rozpisem a pravidly v daných čerpaných oblastech. Jestliže vlastní finanční zdroje klienta nestačí, přistupuje se k žádosti o sociální dávky hmotné nouze a státní sociální podpory. Žadatelé musí splnit všechny potřebné požadavky pro přiznání dané dávky. Pracovníci jim pomáhají hlavně při komunikaci s úřady a s vyplněním žádostí. Celkově nepodceňují ani vysvětlení celého systému, který může být pro klienty dosti složitý. V programu je vyhrazeno i tlumočení, jestliže je potřeba zajistit pro klienta překlad do jazyků, které nejsou tak frekventované. Někdy není společný komunikační jazyk mezi klientem a pracovníkem takový, aby bylo poskytnuto přesné tlumočení. Jsou oblasti, kde překlad hraje zásadní roli. Například u zdravotního stavu klienta či jeho členů rodiny. Azylantů a osoby s doplňkovou ochranou mají přístup do veřejného zdravotního pojištění. Sociální pracovník pak může působit jako zprostředkovatel všeobecného lékaře či dalších vhodných odborníků nebo při komunikaci klienta s pojišťovnou. Poskytuje klientům náhled, jak tento systém funguje.

DC II. Zjistit, co se stane po skončení podpůrné doby SIP s klientem.

DC II. 1. Zjistit, jaké jsou další kroky klienta po skončení podpůrné doby SIP (poskytování finančních prostředků a odborného sociálního poradenství).

Po skončení SIP klient už nemůže čerpat finanční prostředky, ale obvykle zůstává napojen na organizaci, do které docházel, v případě, že bude něco potřebovat dál řešit. „*Pro MV jsou klienti po skončení integrováni, ale podle mě rok na integraci je hrozně málo*“, (Veselská, 2018) zní v různých podobách z úst většiny sociálních pracovníků, nejen této. Klientům je poskytováno odborné sociální poradenství, jako doposud. Přicházejí znovu do organizací ve

chvíli, kdy něco potřebují. Není ani výjimkou, že v praxi vyzkouší více organizací a jejich poradenství. Tyto služby jsou už ze svého statusu poskytovány zcela zdarma.

Co se týče financování, aktuální systém je nastaven tak, že každý klient má stanovené určité finanční prostředky ve všech kategoriích. Celková částka se liší pro jednotlivce a pro rodinu do určitého počtu členů. V příloze práce je k nahlédnutí podrobný seznam a rozpis těchto prostředků, který mohou klienti čerpat. Samotné financování programu je pro klienty, skrze poskytované organizace, zálohové. „*Jako organizace dostaneme zálohu a z toho se pak vše klientům platí, třeba to vybavení bytu a další věci. Na všechno musí být vystavena faktura, účtenka, potvrzení z bazaru atd. Může se vše platit kartou anebo cash. Na všem musí být napsána organizace, která to platila a ne klientovo jméno*“, (Předotová, 2018) upřesňuje pracovnice podrobný systém. Peníze nejsou tedy reálně klientům svěřovány a je zde určitá kontrola vynakládaných prostředků již na začátku procesu.

Shrnutí DC II. 1. Zjistit, jaké jsou další kroky klienta po skončení podpůrné doby SIP.

Podpůrná doba programu je celý jeden rok. Po skončení však už neplynou klientovi žádné podpůrné finanční prostředky. Je nutné zhodnotit průběh celého programu, jak fungovala spolupráce klientů s pracovníky, zda a jakých cílů bylo dosaženo v IP. Klient pak obvykle zůstává napojen na organizaci, do které docházel, v případě, že bude něco potřebovat dál řešit. Klientům je poskytováno odborné sociální poradenství, jako doposud. Tyto služby jsou poskytovány zcela zdarma. Systém financování je nastaven tak, že každý klient má stanovené maximum finančních prostředků, které čerpá. Obnos je rozložen do určitých kategorií, kdy každá má stanovený maximální limit. Celková částka se liší pro jednotlivce nebo pro rodinu zohledňující počet členů. Samotné financování programu je poskytováno zálohově. Organizace, se kterou klient spolupracuje, dostane od hlavního donátora (MV, resp. SUZ) obnos peněz, ze kterého se pak klientům platí potřebné věci. Všechny nákupy musí být pro zpětnou kontrolu čerpání opatřeny fakturou či jiným potvrzením a vše řádně evidováno dle pokynů systému.

DC II. 2. Zjistit, co by bylo vhodné do budoucna v programu zlepšit.

Pracovnice se ve většině případů shodly nezávisle na sobě na tom, že ukazatelem dobře vykonané práce je pro ně to, když je už klienti vlastně nepotřebují, což dokládá i tento výrok: „*Když mě klient nepotřebuje a umí situace řešit sám, má nové kamarády, umí se pohybovat v našem prostředí a je spokojený.*“ (Eisová, 2018) Jiným stačí k dobrému pocitu a chuti do

práce už jen motivace klientů: „*Klient, který chce a je motivovaný, motivuje i mě do další spolupráce s ním.*“ (Předotová, 2018) S pracovníci jsme se dostaly i k otázkám samotného pojetí integrace, co pro ně znamená. „*Otázkou je, co je to vlastně úspěšná integrace?!*“ „*Sociální síť klienta, přátelé, práce, bydlení, škola...*“, (Veselská, 2018) přemítá jiná. Podle většiny je určitě jedním ze způsobů i to, když klient získá sebevědomí tady žít. Zapojit se na pracovní trh mu určitě pomáhá psychicky i v získání určitého statusu mezi většinou (tedy českými občany). Podle některých pracovníků je pochopitelné, že každému cizinci, který strávil kus života ve své zemi, mu určitým způsobem pořád chybí ten jeho domov a něco z něj, na co byl zvyklý, než začal žít v ČR.

SIP funguje v ČR již dlouhou dobu. Sociální pracovníci se shodují na tom, že vždycky se dá na systému něco změnit k lepšímu. Program prošel postupem času přirozeně určitým vývojem. Určitá část z dotázaných by uvítala zlepšení systému nákupů či nějaký dodavatel vybavení bytů. „*...eliminovalo by to frustraci nás sociálních pracovníků, že jsme nákupčí věci a vysvětlujeme klientům, že je to na základní vybavení a nedá se za to pořídit to a to....*“ (Nina, 2018) Společným negativem zůstává i administrativa a mnoho stráveného času „*papírováním*“. „*Nevýhodou mi přijde i to, že se z těch peněz nemůže pořizovat oblečení a další základní vybavení. Když si vezmeš, že klienti sem přijedou třeba v létě, tak logicky asi si nesbalili do kufru zimní bundy a boty. No a v zimě teda co...dobře tak neřeknu dospělé, ale tak ty děti teda aspoň že jo.*“ (Eisová, 2018) Jiná pracovníce kvituje i to, že chybí určitá svoboda v tom, co si klient může pořídit a co ne: „*Mě tam chybí něco jako, jako nouze nebo mimořádná okamžitá pomoc, něco nedefinovatelného, na co by klient mohl určitou část peněz použít.*“ (Veselská, 2018) Další připomínky vedly i ke změně přístupu k jazyku češtiny celkově, tím že by klienti uměli česky dříve, což naráží na poskytovaný kurz českého jazyka, který by většina uvítala jako povinný nebo s větší hodinovou dotací, ale hlavně kvalitním poskytovatelem. „*Je prostě blbý no, když přijde třeba klient, který tu je 10 let, má trvalý pobyt, ale umí jen trochu česky. Chápu, že to při práci nemusí mnohdy potřebovat a nemá třeba v okolí tolik příležitostí mluvit, ale mohlo by to být lepší no.*“ (Mája, 2018) S rozpočtem a celkovému přístupu do programu jsou souhlasné komentáře, ale vyvstaly i další nápady. „*Je super, že mají do začátku k tomuto přístup*“ (Tereza, 2018) „*...ale na druhou stranu jsou i jiné oblasti a skupiny, které by se mohly podpořit. Třeba cizinky matky samoživitelky.*“ (Předotová, 2018) Jako plus a výhody považují pracovníci finanční prostředky, které se dají z programu použít na kroužky pro děti, autoškolu (získání řidičského průkazu atd.) či rekvalifikační kurzy.

Nejvíce znevýhodnění ve všech oblastech integrace mohou být podle pracovníků starší osoby, jelikož adaptace ve vyšším věku na nové prostředí nemusí být tak rychlá, přidávají se k tomu i další zdravotní komplikace a jiné věci. Další skupinou potom mohou být děti ve věku 13 - 15 let. Do nové země přicházejí s rodiči, kteří je vytrhli z prostředí, kde mají kamarády a sociální zázemí a musí si zvykat na vše nové. Nechuť či ostych se znovu začleňovat do kolektivu může být v jejich věku obtížnější.

Myšlenka jedné z pracovníků může docela jasně vystihovat situaci v českém prostředí: „*Celkově mě mrzí, že je tu spousta cizinců ekonomicky aktivních, moc se to nedoceňuje.*“ (Předotová, 2018) Z toho nepřímo vyplývá, že hlavní výkonná složka práce tak zbývá na jednotlivých pracovnících v přímé pomoci. Ti se umí vcítit do situace klientů a snaží se jim být nápomocni v poznávání nového prostředí, jak nejlépe umí.

Shrnutí DC II. 2. Zjistit, co by bylo vhodné do budoucna v programu zlepšit.

SIP funguje v ČR již dlouhou dobu. Sociální pracovníci se shodují na tom, že vždycky se dá na systému něco změnit k lepšímu. Určitá část z dotázaných by uvítala celkové zlepšení systému vybavování bytů a nákupů věcí, například za pomoci dodavatele, který by tyto věci s klientem řešil a bylo by na výběr základní vybavení přímo od něj. Společným negativem zůstává i mnoho stráveného času administrativou, která se k celému programu váže. Nevýhodou je vnímáno i to, že z poskytovaných prostředků nelze poskytovat úplně vše, co by klient potřeboval, jako je oblečení a základní drogerie. Další připomínky vedly ke změně přístupu k poskytovanému kurzu českého jazyka, který by většina uvítala jako povinný nebo s větší hodinovou dotací, aby se eliminovala jazyková bariéra. Jako plus považují pracovníci finanční prostředky, které se dají z programu použít na kroužky pro děti, autoškolu či rekvalifikační kurzy a vůbec celkový smysl programu, který je klientům poskytován. Integrace může být nejtěžší pro starší osoby, jelikož adaptace ve vyšším věku na nové prostředí nemusí být tak rychlá. Přidávají se k tomu i další zdravotní komplikace. Osvojení nového jazyka může fungovat pomaleji. Další skupinou potom mohou být děti ve věku 13 - 15 let. Do nové země přicházejí s rodiči, kteří je vzali z prostředí, kde měli kamarády a sociální zázemí.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo zjistit, jak funguje sociální poradenství pro azylanty a osoby s doplňkovou ochranou a SIP v praxi. Sociální pracovníci poskytují sociální poradenství v důležitých oblastech integrace. Ta je celoživotním procesem a záleží na každém klientovi či klientce individuálně, do jaké míry a jak rychle jsou schopni se v novém prostředí zorientovat. Pracovníci NNO vykonávají sociální práci tak, aby proces integrace klientů byl co nejpřirozenější.

Hlavního cíle výzkumu bylo dosaženo. Bylo zjištěno, jak funguje Státní integrační program MV pro azylanty a osoby s doplňkovou ochranou v rámci poskytovaného sociálního poradenství. To prakticky vykonávají pracovníci nestátních neziskových organizací.

Všech čtyř vytyčených dílčích cílů bylo rovněž dosaženo. Z výzkumu se podařilo zjistit základní informace o SIP a jeho jednotlivých oblastech poskytovaného sociálního poradenství klientům. Byly zjištěny základní podmínky a postupy přihlášení se do SIP. Dále byly získány informace o tom, jak v rámci programu funguje poskytování sociálního poradenství v oblastech bydlení, zaměstnání, vzdělávání, finanční pomoci prostřednictvím dávek sociálního systému a zdravotní péče. Byly zjištěny informace i o tom, co se stane po skončení podpůrné doby SIP s klientem. Výzkum se dotkl rovněž otázky fungování financování programu a jeho přínosu pro azylanty a osoby s doplňkovou ochranou. Mimo to přinesl i tipy na zlepšení jeho fungování, tak jak jeho rezervy vnímají sociální pracovníci, které se výzkumu účastnily.

Výzkumná strategie se osvědčila v podrobnějším získávání informací prostřednictvím rozhovorů jako užitečná metoda vzhledem v povaze kvalitativního výzkumu. Díky osobnímu kontaktu a přímé konfrontaci s respondentkami mohly být okamžitě vyjasňovány získané informace. Uskutečněné rozhovory také napomáhaly důvěryhodnosti výzkumu a zájmu o zvolené téma. Otázkou sice může být, nakolik jsou získané informace pravdivé, ale po porovnání s teoretickými poznatky odpovídají teoretickým informacím.

Drobné překážky se objevily v oslovování samotných respondentů. Osloveno bylo široké spektrum organizací, které s azylanty a osobami s doplňkovou ochranou pracují. Překvapivě už menší počet oslovených měl zájem se výzkumu účastnit. Důvody velkého pracovního vytížení, obavy o tomto téma mluvit či prostý nezájem předávat veřejnosti informace o tomto tématu jsou jen domněnky. Přesné důvody nejsou známy. Kombinace emailové komunikace a

osobního kontaktu se osvědčila jen částečně. Oslovení potencialních respondentů prostřednictvím emailu jim sice zaručuje anonymitu, ale také touto cestou legalizuje rychlejší nezáměr a možnost neodpovědět vůbec, což záleží vždy na osobním zvážení a práva každého. Počet respondentek se proto ustálil na čísle osm. Při větším počtu respondentů je možné, že by závěry výzkumu mohly být o něco odlišnější. Čím více respondentů, tím více názorů. Ovšem tuto skutečnost se můžeme jen domnívat.

Z výzkumu a porovnáním teoretických poznatků bylo zjištěno, že sociální práce vykonávaná v neziskových organizacích naplňuje body pomoci, které jsou stanoveny Ministerstvem vnitra v dokumentech upravujících a obsahujících náplň SIP. Poradenství v jednotlivých oblastech pomoci jsou klientům poskytovány i po formálním skončení SIP. Po jeho skončení totiž zůstávají klienti navázáni na neziskové organizace, z čehož vyplývá, že hlavní složka důležité poskytované práce leží na jednotlivých pracovnících v přímé pomoci s klienty. Integrace je proces generací, nikoliv jen stanovené podpůrné doby SIP a sociální poradenství NNO je nadále potřeba.

Z teoretických poznatků lze získat dojem, že celková integrace ze strany státu je dostačující. Praxe ukazuje, že cílová skupina potřebuje při procesu integrace delší dobu a je poté odkázána hlavně na pomoc NNO. Cizinci zůstávají stále okrajovou záležitostí a specifickou činností zainteresovaných skupin a ne politických subjektů. Faktem je, že v České republice je spousta cizinců a mnoho z nich je zaměstnáno či podniká. Jejich přínos do naší kultury se moc nediskutuje. Závěry výzkumu mohou být samozřejmě ovlivněny subjektivním vnímáním a interpretací zpracovaných dat. Rozhovory s respondentkami jsou pořád jen zlomkem počtu těch, kteří azylantům a osobám s doplňkovou ochranou pomáhají. Tohoto faktu si je výzkum vědom, že výpovědi a názory dalších pracovníků by mohly hypoteticky ukázat jiné výsledky.

Mezi nejzásadnější oblasti úspěšné integrace je nalezení střechy nad hlavou, zaměstnání a osvojení českého jazyka. Teoretické poznatky zahrnují délku podpory, jsou daleko menší, než jak tuto potřebu pomoci klientům vnímají NNO v praxi. Samotná existence programu je ovšem vnímána pracovníci pozitivně.

Největším negativem je ze strany pracovníků vnímána administrativa spojená s chodem programu. Zajímavé se jeví i získané informace ohledně financování programu a zda je investice státu do integrace dostatečná. Náměty na zlepšení fungování programu vyplývající ze zjištěných poznatků a jeho celková další budoucnost by mohly být předmětem další diskuse a námětem na další výzkum.

Seznam tabulek, grafů, obrázků

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – přehled transformace dílčích cílů do tazatelských otázek.....50

Tabulka č. 2 – základní přehled respondentů.....54

Seznam použité literatury

Knižní zdroje:

DOHNALOVÁ, Eva. *Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice*. Vyd. 1. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2012, 126 s. ISBN 978-80-87623-02-2.

DVOŘÁKOVÁ, J., V. HERVERTOVÁ, J. HORSKÁ a H. MOUREČKOVÁ. *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2008, 365 s. ISBN 978-80-7387-097-3.

GÜNTER, Vladislav. *Jak a proč být průvodcem cizince: příručka (nejen) pro dobrovolníky*. Přepřac. 2. vyd. Praha: Centrum pro integraci cizinců, 2015, 81s. ISBN 978-80-905526-3-0.

PALAŠČÁKOVÁ, Dita (ed.). *Formování profese interkulturní pracovník/pracovnice: zahraniční zkušenosti, praxe a vzdělávání v ČR*. 1. Vyd. Praha: InBáze, 2014, 316 s. ISBN 978-80-905759-0-5.

PASTRŇÁK, René. *Sociální práce s menšinami a migranty: [studijní texty pro kombinované studium Veřejná správa a regionální politika]*. Vyd. 1. Opava: Optys, 2008, 68 s. ISBN 978-80-85819-69-4.

SOUKUP, Jan. *Motivační rozhovory v praxi*. 1. Vyd. Praha: Portál, 2014, 152 s. ISBN 978-80-262-0607-1.

Knižní zdroje inspirované:

DRBOHLAV, Dušan. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, 208 s. Studie (Sociologické nakladatelství), sv. 66. ISBN 978-80-7419-039-1.

EKMAN, Oskar. *Jednou se zase setkáme, Sanam: příběh o cestě za svobodou*. Ilustroval Peter BERGTING. Vyd. 1. Praha: a UNHCR v České republice, 2015, 58s. ISBN 978-80-906296-2-2.

GÜNTER, Vladislav, Michaela LÍMOVÁ, Kamila STRACHOŇOVÁ, Barbora MACHOVÁ a Lenka PAVELKOVÁ. *Zapoj se - férově a bez předsudků*. Vyd. 1. Praha: Centrum pro integraci cizinců, 2016, 46 s. ISBN 978-80-905526-4-7.

KÖNIG, Petr, Lubor LACINA a Jan PŘENOSIL. *Učebnice evropské integrace*. Vyd. 1. Brno: Barrister & Principal, 2006, 416 s. Studium (Barrister & Principal). ISBN 80-7364-022-8.

KRCHOVÁ, Andrea a Hana VÍZNEROVÁ. *Diskriminace azylantů a azylantek v ČR z genderové perspektivy: fakta a doporučení*. Vyd. 1. Praha: Evropská kontaktní skupina v České republice, 2008, 76 s. ISBN 978-80-254-2035-5.

NETZWERK MIGRATION IN EUROPA. ANNE VON OSWALD a ANDREA SCHMELZ (ED.). *Migrants, refugees and human rights resource book*. Berlin: Netzwerk Migration in Europa e. V., 2006, 49 s. ISBN 3-00-018581-X.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 200 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3069-1.

SCHARLAU, Christine. *Trénink úspěšné komunikace: jak uspět v každém rozhovoru v práci i osobním životě*. Vyd. 1. Překlad Mgr. Gabriela Thöndlová. Praha: Grada, 2010, 112 s. Poradce pro praxi. ISBN 978-80-247-3301-2.

SLEZÁČKOVÁ, Alena. *Průvodce pozitivní psychologií: nové přístupy, aktuální poznatky, praktické aplikace*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 304 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3507-8.

SMITH, Gary N. *Vracejí se s písni: hledání Boha s utečenci*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2011, 267 s. ISBN 978-80-7387-441-4.

VACKOVÁ, Jitka a Jana HORSKÁ a kol. *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi: příručka pro pedagogy*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2008, 154 s. ISBN 978-80-7387-044-7.

Elektronické zdroje:

Azyl, migrace a integrace: Integrace azylantů. *Www.mvcr.cz* [online]. [cit. 2018-02-11]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>

Azyl, migrace a integrace: Migrační a azylová politika České republiky. *Www.mvcr.cz* [online]. [cit. 2017-11-08]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/migračni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

Azyl, migrace a integrace: Terminologický slovník. *Www.mvcr.cz* [online]. [cit. 2017-12-15]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx>

Cizinci v České republice: Informační materiály pro cizince. *Www.cizinci.cz* [online]. [cit. 2017-12-29]. Dostupné z: <http://cizinci.cz/cs/2150-informacni-materialy-pro-cizince>

Ministerstvo vnitra České republiky. *Informační publikace pro cizince* [online]. Olomouc: Studio Trinity, 2011, 120 s. [cit. 2018-02-04]. ISBN 978-80-7312-067-2. Dostupné z: http://cizinci.cz/repository/2162/file/CZ_BLOK.pdf

Provoz zařízení. *Www.suz.cz* [online]. [cit. 2018-1-27]. Dostupné z: <http://www.suz.cz/co-delame/provoz-zarizeni/>

Publikace: Všechny publikace *Www.emncz.eu* [online]. [cit. 2018-01-13]. Dostupné z: <http://www.emncz.eu/cinnost-a-publikace-emn/>

Slovník sociálního zabezpečení: Sociální poradenství. *Www.slovník.mpsv.cz* [online]. [cit. 2018-01-22]. Dostupné z: <http://slovník.mpsv.cz/socialni-poradenstvi.html>

Státní sociální podpora. *Www.mpsv.cz* [online]. [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/2>

Užitečné zdroje: MigraceOnline.cz *Www.migraceonline.cz* [online]. [cit. 2018-02-23]. Dostupné z: <http://migraceonline.cz/cz/uzitecne-zdroje/web-s-portals-3>

Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), dostupné z: <http://www.epravo.cz>

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, dostupné z <http://www.epravo.cz>

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, dostupné z <http://www.epravo.cz>

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, dostupné z <http://www.epravo.cz>

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, dostupné z <http://www.epravo.cz>

Informace získané osobním kontaktem:

Tereza, pracovnice ICP. Rozhovor o SIP. Praha 15. 3. 2018.

EISOVÁ, Barbora, pracovnice PPI. Rozhovor o SIP. Praha 7. 3. 2018.

Mája, pracovnice PPI. Rozhovor o SIP. Praha 19. 3. 2018.

MRKVOVÁ. Martina, pracovnice OPU. Rozhovor o SIP. Praha 23. 3. 2018.

Týna, pracovnice PPI. Rozhovor o SIP. Praha 9. 3. 2018.

PŘEDOTOVÁ. Andrea, vedoucí pracovnice PPI. Rozhovor o SIP. Praha 13. 3. 2018.

VESELSKÁ. Monika, pracovnice ICP/PPI. Rozhovor o SIP. Plzeň 22. 3. 2018.

Nina, pracovnice ICP/PPI. Rozhovor o SIP. Plzeň 22. 3. 2018.

PŘÍLOHY

Příloha A   Přepis rozhovoru s jednou z respondentek

Příloha B   Přehled oprávněných výdajů SIP

Příloha A Přepis rozhovoru s jednou z respondentek

- Ahoj Andy, díky, že sis udělala čas.
- Jasně, v pohodě, tak jestli chceš začít, ptej se.
- Prosím tě, chtěla bych se tě zeptat, jak se klienti dozvídají o možnosti vstupu do programu SIP?
- Jo, tak klienti by se měli dozvědět o programu od MV, ale v praxi si klienti většinou vše nepřečtou nebo neví. Podepisují spoustu dokumentů a může se stát, že se o programu dozvídají až průběžně, třeba od SUZky nebo MV nebo jiných neziskovek.
- Takže když se chtějí přihlásit, jaký je celý postup?
- Klient se může přihlásit rok zpětně. Žádost se vyplní a zkontroluje. Dále se postupuje podle cenové hierarchie. Poskytovatelem je organizace, která vyhraje veřejnou zakázku, kterou MV vypíše. Nevýhodou je tady to, že se do takové veřejné soutěže může přihlásit skoro kdokoliv a v praxi se pak postupuje podle toho, jakou cenovou nabídku předloží, a ne jaké má daná organizace zkušenosti s poskytováním služby a práci s cizinci. Kdyby klientovi nevyhovovala organizace, u které je mu SIP poskytován, může organizaci změnit a přestoupit k jiné, která je v hierarchii organizací, které vyhrály veřejnou zakázku. Jsme tam my, OPU, Charita, SIMI. BFZ už to nedělá jako loni, ti odstoupili. No ale to nebyla úplně super organizace. To vůbec nefungovalo. No, sestavuje se pak s každým klientem či rodinou IP na celý rok, který se průběžně doplňuje, aktualizuje každý měsíc a hodnotí, co se podařilo a co ne. Všecko se to posílá průběžně do SUZky.
- Super, takže jsme přihlášení. Co dál? V jakých nejzásadnějších oblastech zajišťujete klientům pomoc a asistenci?
- Je to především bydlení, zaměstnání, poskytování asistence při nostrifikaci, hledání škol, doprovody na úřady, tlumočení a další věci co potřebují.
- V čem spočívá klientům poskytované odborné poradenství v oblasti bydlení?
- Takže jedna část je hledání samotného bydlení, část je pak vybavení bytu. Ceny musí odpovídat bagetu, klient musí respektovat rozpočet.
- Může si klient něco doplatit sám nad rámec?

- Víím, co myslíš, ale tohle úplně nejde, aby si něco doplatil sám nad rámec poskytovaných prostředků na jednotlivou oblast. S tím SIP nepočítá. Postupuje se podle IP, při změně se pak položky musí aktualizovat a vše posílat na SUZ ke kontrole.

- A co třeba sociální bydlení? Dá se sehnat pro klienty do začátku něco levnějšího, než co je na trhu s byty?

- No, to je skoro nemožné sehnat. Většinou si městské části poskytující soc. bydlením kladou požadavky občanství a délky pobytu v městské části, což je pro klienty nereálné splnit.

- Jak se dá z hlediska Vaší práce klientům pomoci s hledáním zaměstnání?

- Pomáháme klientům sestavovat životopisy, překládáme různé dokumenty, kterým klienti nerozumí. Největším ukazatelem je pro mě motivace klienta ve spolupráci s pracovníkem. I když se třeba to zaměstnání nejdřív nedá moc dobře najít, když vidím, že má klient snahu, přistupuju k tomu jinak. Jsem i já víc motivovaná hledat s ním dál. No a se zaměstnáním je spojena i nostrifikace a celkově problémy se vzděláním. Když je klient motivován a chce pracovat, vždycky nějakou práci najde.

- Co si představit pod poskytnutím odborného poradenství v oblasti vzdělávání a jak je to s tou nostrifikací?

- SIP nabízí 400 hodinový kurz českého jazyka. Bohužel je to dobrovolné. Hodinová dotace asi stačí k naučení se češtiny na komunikační úrovni, ale není to pro klienty úplná motivace, když to není povinné. Lepší kdyby to povinné bylo, protože u nás v ČR pak klient lépe zvládá integraci, když ovládá jazyk.

- Daří se provádět i ta nostrifikace? Slyšela jsem, že s uznáváním vzdělání je docela problém.

- Nostrifikace se docela dá. Záleží i jaký je to obor. Musí se najít podobný nebo stejný, který je v našem českém systému, jestli je na nějaké vysoké škole u nás. Mně se to s klienty docela daří. Je potřeba úředně ověřených kopií diplomů a seznamu předmětů, vše přeložené do českého jazyka a pošle se to na příslušnou vysokou školu. Někdy je problém lékařské diplomy. Klienti se ale při zamítnutí můžou odvolat k MŠMT. S tím jim taky pomáháme. Problém je většinou s odlišnými požadavky na praxi. Ale i když jim třeba tu lékařskou fakultu uznají, tak to neznamená, že můžou to povolání vykonávat. To by museli dělat atestace, další zkoušky, na to jsou zase jiná pravidla.

- OK, napadá mě, jak je to s přístupem Vašich klientů do systému státní sociální podpory a v oblasti sociálních dávek? S čím jim pomáháte?

- Když nestačí finanční zdroje klienta a není jiná možnost, tak klient žádá o sociální dávky. Nejčastěji příspěvek na živobytí, příspěvek na bydlení či doplatek na bydlení. Taky někdy rodičovský příspěvek, pomáháme ji i s vyřizováním starobních důvodů, jestliže na něj mají nárok atd. Je potřeba klientům vysvětlit i terminologii, která je jiná, než se kterou se mohli setkat ve své zemi. Jde o zjednodušení systému a vyjasnění na co určené peníze jsou. Klienta, když potřebuje, doprovázíme na úřady. Zjednodušuju to pak na to, že tohle je na bydlení, tohle na jídlo, prostě aby tomu rozuměli.

- Domluví se klient na úřadech sám nebo tam taky nějak asistujete?

- No když se nedomluví česky s úřednicí tam, tak jde hlavně o tlumočení. Záleží na jazykové vybavenosti klienta. Může se zařadit i tlumočnické ze SUZ resp. tlumočení, které je zajišťováno SIP, ale je potřeba časová koordinace. Taky je nás pak na úřadě dost – já, klient a ještě tlumočnick. No pracovníci, ne že by nebyli nadšení, ale je nás v té kanceláři prostě hodně. Jinak se využívají tlumočnické ze SUZky především u jazyků, které nejsou tak frekventované. U nás v poradně používáme angličtinu, ruštinu, španělštinu a dokonce jedna pracovnice umí i arabsky.

- Co nejčastěji s klienty řešíte v oblasti zdravotní péče?

- Řešíme hlavně zdravotní pojištění, vyšetření u doktorů, celkově vysvětlit systém zdravotnictví, když klient přichází z jiné země, kde ten systém není vůbec nebo je jiný. Upozorňuji i na určité výhody, které jim plynou u zdravotních pojišťoven. Některé zákroky ani nehradí veřejné zdravotní pojištění, takže je potřeba jim vysvětlit, že za takovou a takovou plombu u zubaře budou platit. Se SUZ se dá v tomto ohledu dobře komunikovat. Nově jsou zahrnuty v prostředcích i některé výjimky na lékařské zákroky či zubaře do určité částky.

- Co se stane s klientem po skončení podpůrné doby programu?

- Klient nečerpá už peníze z programu, ale zůstává v organizaci jako klient a poskytuje se mu odborné sociální poradenství jako doposud v tom, co potřebuje. Naše služby jsou zdarma. 1 rok mi ale přijde na podporu programu a samotnou integraci málo.

- Jak funguje financování celého programu SIP?

- Financování je zálohové. Jako organizace dostaneme zálohu a z toho se pak vše platí klientům SIPu. Na všechno musí být vystavena faktura, účtenka, potvrzení z bazaru atd. Může se vše platit kartou anebo cash. Na všem musí být napsána organizace, která to platila a ne klientovo jméno.

- Co je pro tebe ukazatelem dobře vykonané práce?

- Motivace klienta. Klient, který chce a je motivovaný, motivuje i mě do další spolupráce s ním při mé práci. Otázkou je, co je to vlastně úspěšná integrace?! Sociální síť klienta, přátelé, práce, bydlení, škola...?! Je dobré když klient získá sebevědomí tady žít a zapojit se na pracovní trh. Podle mě každému cizinci, který strávil kus života ve své zemi, tak mu chybí ten domov a něco z něho, na který byl zvyklý.

- Co by se dalo na programu zlepšit a ulehčilo třeba všem zúčastněným práci?

- Vždycky se dá něco změnit. Třeba změna přístupu k jazyku češtiny celkově, tím že by klienti uměli česky dříve. Mohla by být uskutečněna i smlouva s dodavatelem vybavení bytů. Rozpočet je super i to, že mají do začátku k tomu přístup, ale na druhou stranu jsou i jiné oblasti a skupiny, které by se mohly podpořit. Třeba cizinky matky samoživitelky. Nevýhodou je pořád spousta papírování. Jako plus ale beru, že se třeba dají finanční prostředky ze SIPu použít na kroužky pro děti, autoškolu (získání řidičského průkazu atd.). Celkově mě mrzí, že je tu spousta cizinců ekonomicky aktivních a je škoda, že integrace není úplně v zájmu politickém a v očích veřejnosti je to pořád jakási okrajová záležitost.

- Napadá tě, kdo z klientů by mohl být nejméně znevýhodněný při integraci u nás?

- Nejméně znevýhodněný jsou určitě starší osoby, jelikož ta adaptace na nové prostředí nemusí být tak rychlá a potom děti ve věku 13-15 let protože je vytrhnete z prostředí, kde mají kamarády a sociální zázemí a musí si zvykat v novém prostředí, kam je většinou vzali rodiče.

- Super, tak jestli tě ještě něco napadá....., díky za vyčerpávající informace a moc děkuju.

- Jasně, v pohodě, nemáš zač.

1

Príloha B Přehled oprávněných výdajů SIP

PŘEHLED OPRAVNĚNÝCH VÝDAJŮ SIP				
Účel použití	Oprávněný náklad ANO/NE Limit plnění	Jednotka		Jednotlivé položky lze čerpat a nákupy realizovat až po autorizaci IP ze strany OAMP s výjimkou asistence a tlumočení se sestavením IP souvisejících. Maximální ceny za jednotlivé položky jsou uvedeny včetně DPH. Navýšení položek rozpočtu do 1.000 Kč se neprovádí formou aktualizace ale pouze zasíláním upraveného rozpočtu na emailovou adresu pověřené osoby GPIS (koordinátor).
1 osoba	120 000 Kč	1 osoba		
2 - 4 osoby	200 000 Kč	2 - 4 osoby		
5+ osob	280 000 Kč	5+ osob		
Popis		Kč	Jednotka	Poznámky
PŘÍMÁ POMOC				
Asistence + sociálně-právní poradenství	podle smlouvy	hodina	výkaz hodin	Může se jednat o společný výkaz (viz sdílený formulář) všech hodin za určované období u jednoho klienta (OO). Tlumočení, pokud se jedná o nákup služeb, se vyznačuje do samostatného výkazu práce (viz sdílený formulář).
Tlumočení	ANO	hodina		
BYDLENÍ - BYT				
Províze reální kancelář / rezerváční poplatek		1 splátka	kopie všech částí o úhradě provize, klauze, prvního popl. i druhého nájm. a kopie nájemní popl. podnájemní smlouvy (smlouva min. na období 1 roku)	Výše provize (včetně DPH) nepřevyšuje částku na úhradu jednoho měsíčního nájm. Rezerváční poplatek na základě rezerváční smlouvy a s prohlášením klienta
Jednotkový a nevrátný finanční příspěvek na zajištění bydlení		1 splátka		Do maximální výše 2 nájm. patř. částí nájem, služby a energie
Nájem 1. a 2.		měsíc		Do prvních dvou nájm. v rámci zajištění bydlení patř. částí nájem, služby a energie. Přispívá na nájem, pokud už OO bydlí, nelze za SIP.
Podnájem s min. garanci	NE/VYJIMKA	1 rok		Výjimka: podnájemní smlouva s garancí minimálně 1 roku. Pokud je byt v družstevním vlastnictví, je ke smlouvě třeba dohodit souhlas BD s podnájemcem OO.
Sociální bydlení	NE			Úhradu bydlení ne ze SIP. Mohou uhradit ÚP v rámci SSP a HN.
Náklady na stěhování do integračního bytu	ANO			Náklady na stěhování do integračního bytu v rámci SIP – auto, pohonné hmoty, vozík atd.
VYBAVENÍ DOMÁCNOSTI				
Postel včetně roštu a matrace	5 000 Kč		OO	Výše náklady na zdravotní matrace, postel za zdravotních důvodů.
Přikrývka a polštář, ložní prádlo	2 100 Kč	sada	OO	
Židle	600 Kč	1 ks	OO + 1 kus	Počet kusů rovná se počtu členů domácnosti PLUS 1 navíc pro návštěvy (dílí 2 denní domácnost může pořídit 3 židle). Je možné ve stejném cenovém limitu zakoupit set, ve kterém zakoupí set, ve kterém zakoupí na počtu židlí - Pr. dvoučlenná domácnost - set 1.500 Kč + 1 židle 2.400 Kč = 3.900 Kč ne zakup. Set může obsahovat židle, ale musí být v limitu 3.900 Kč.
Stůl	1 500 Kč	1 ks	domácnost	Případně jedna dřevěná skříň pro více osob (třeba v IP vyvážit).
Skříň	2 500 Kč	1 ks	OO	V případě větší rodiny limit 10 000 Kč; lze možné pořídit i v případě, kdy OO je jen nově narozené dítě za podmínky, že spotřebič v domácnosti není nebo je ve špatném technickém stavu (nutno individuálně posoudit).
Chladnička kombinovaná	5 500 Kč	1 ks	domácnost	Lze možné pořídit i v případě, kdy OO je jen nově narozené dítě za podmínky, že spotřebič v domácnosti není nebo je ve špatném technickém stavu (nutno individuálně posoudit).
Prádka	8 500 Kč	1 ks	domácnost	
Šporák	8 500 Kč	1 ks	domácnost	
Mikrovlnná trouba	1 500 Kč	1 ks	domácnost	
Rychlovarná konvice	400 Kč	1 ks	domácnost	
Žehlička	500 Kč	1 ks	domácnost	
Sušák na prádlo	500 Kč	1 ks	domácnost	
Nádoby	3 400 Kč	šada	domácnost	
Sedací souprava	10 000 Kč	Souprava	domácnost	Může zahrnovat pohovku a křesla, nutno zdůvodnit v IP dle počtu osob v rodině.
Kuchyňská linka	10 000 Kč		domácnost	Způsobily náklad, pokud funkční linka v bytě již není, velikost podle počtu osob v rodině
Veškerá drobná vybavení	6 000 Kč		domácnost	Nápr. botník, skříňka, komoda, lampy nebo svítidla, koberec, konferenční stůlek, vysavač, žehlička atd.
Doprava a montáž nábytku a nebo doprava a zapojení spotřebičů	1 500 Kč		domácnost	Př. všem počtu osob v domácnosti a tím pádem stěhování více nábytku je možné částku navýšit.
Televize nebo notebook	5 500 Kč nebo 7 000 Kč	1 ks	domácnost	Nákup TV nebo Notebook nutno ind. posoudit a zdůvodnit v IP. Do rodiny buď televize nebo notebook. Televize s limitem 5 500 Kč a notebook s limitem 7 000 Kč.
Mobilní telefon	3 500 Kč	1 ks	domácnost	1 ks do rodiny
VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ A DOSPĚLÝCH				
Spolufinancování oprávněnou osobou je možné.				
Volnočasové aktivity / kroužky dětí	3 000 Kč	osoba/pololetí	OO	Je možné uhradit za pololetí, do kterého zasahuje realizace IP.
Školná v jídelní či MŠ	ANO	osoba/pololetí	OO	Pracovník umělelní ve státním školním zařízení. Př. dokladem potvrzení o nepřítomnosti do MŠ, ZŠ je možné soukromé nebo neziskové zařízení, včetně mateřského/základního zařízení, ale do limitu 3 000 Kč/pololetí. Je možné uhradit za pololetí, do kterého zasahuje realizace IP.
Školní pomůcky	ANO		OO	Pro žáky základních škol a studenty středních škol
Školní výlety, školy v přírodě, výcviky a adaptační kurzy	3 000 Kč			Přímá pro děti školou povinné. Zejména program, kde probíhá školní výuka - z důvodů předcházení soc. vyloučení integrovaných dětí do školních kolektivů.
Školní obědy	ANO			Denní stravování ve školní jídelně (obědy) - z důvodů předcházení soc. vyloučení integrovaných dětí do školních kolektivů.
Doučování	ANO			Úhrada doučování zameškané nebo náročné lásky pro děti školou povinné
Výuka ČJ dospělých - nadstavbové/doplnkové kurzy	ANO			Standardně lze kurz ČJ sjednat až po ukončení základního kurzu (MŠMT).
Pobízení od lékaře pro potřeby vzdělávání	ANO			Poplatky za potvrzení od lékaře pro školní zařízení a vzdělávací instituce pro dospělé
Přihlášky na VŠ	1 000 Kč			Poplatky za přihlášky na VŠ. Max. 2 přihlášky, strop za obě 1 000 Kč
Jazykové zkoušky	4 000 Kč			Čeština i další jazyky (1 pokus) - podstat pro trh práce a přijímací zkoušky
Výuka cizích jazyků (výjma ČJ)	ANO			S přihlédnutím k IP a pouze pokud OO ovládá daný jazyk alespoň na úrovni A2 a je spojen s jazykovou zkouškou.
DĚTI - oprávněné osoby (věk 0-3 roky)				
Pleny, výživa, hygiena	ANO			pleny, sunar, masť, hygienické potřeby apod.
Kočárka	10 000 Kč	1 ks		
Dětská postýlka	2 000 Kč	1ks		
Matrace do postýlky	800 Kč	1ks		
Paňtky do postýlky	800 Kč	1ks		
Povlečení s prostěradlem	800 Kč	1ks		
Dětské židlička	1 500 Kč	1ks		
Dětské lehátko	1 500 Kč	1ks		
Přebalovací podložka	500 Kč	1ks		
Vanůčka	250 Kč	1ks		
Komoda	2 000 Kč	1ks		
Obléčení včetně obuvi	1 500 Kč			
Ekvivalent školních pomůcek	500 Kč			Základní dětské knížky (lepoplaš), rozvojové pomůcky, výtvarné potřeby, ...
ZAMĚSTNÁNÍ				
Rekvalifikace	ANO			Stanovisko MPISV: Rekvalifikace jsou zajišťovány dle volných míst v příslušném regionu. Jedná se ale o rekvalifikace zaměřené na konkrétní pracovní činnost. Kurzy zvyšují šance na uplatnění, nejsou ale spojeny se získáním zaměstnání po absolvování kurzu. Přednostní právo na kurz a možnost přelbu zaměstnání nebo za strany ÚP zajistit. MŮ. Prvo je možné uhradit náklady za rekvalifikační kurzy u OO, kterým nelze poskytnout kurz prostřednictvím ÚP, a to dle individuálního posouzení (nutno písemně zdůvodnit).
Řidičský průkaz sk. B	ANO			s přihlédnutím k IP. V omezení kromě kurzu pouze jedny zkoušky. Všechny úhrady lékařské prohlídky a tlumočení.
Výuka cizích jazyků	ANO			
Poplatek za vstupní lékařskou prohlídku	ANO			Poplatek za Posudčení o zdravotní způsobilosti a práci při vstupu do zaměstnání, pokud je podmínkou k podepsání PS.
DALŠÍ				
Změna údajů v biometrických průkazech	NE/Vyjímka			Nejprve je nutné vyčerpat možnost úhrady poplatku ze systému pomoci v hmotné nouzi dle zákona mimořádně okamžitě pomoc.
MŮD ve městech	3 000 Kč	6 měsíců	OO	Jízdné na max. období 6 měsíců. Případně roční jízdné. Klient rozdíl v omezení ročního jízdného doplatí sám. Uhradí celou částku a do vyúčtování dodá kopii účtenky a rozpisem: 3 000 Kč na SIP (číslo IP/RS a jméno klienta) a zbytek doplatí klient z vlastních zdrojů.
Léky	ANO			Pouze léky předepsané lékařem
Tlumočení při soudních sporech	NE			
Krytí dluhu OO	NE			
Nostrifikace, ověřování dokladů	ANO			
Překladky dokumentů	ANO			Překladky dokumentů (např. pro nostrifikace) lze zajistit překladatelem na fakturu (např. ze záloh).
Zubeřský zákrok	ANO/Vyjímka	10 000 Kč		Nadstandardní ošetření u zubního lékaře ne, doplatek ošetření v rámci zdravotního pojištění, tj. úhradu v odvodňovacích případech ano. Např. indikace ohrožení zdraví, kdy polymovna nahradí zákrok, předáje se zaúplnění rodiny, vyloučení z kolektivu u dětí apod. Situaci popište do IP.
Zdravotní oblast - kompenzační pomůcky				brýle, béra, roztáčka, naslouchadlo - analógie s předchozím řádkem

VYBAVENÍ DOMÁCNOSTI	
Postel včetně roštu a matrace	5 000 Kč
Přikrývka a polštář, ložní prádlo	2 100 Kč
Židle	800 Kč
Stůl	1 500 Kč
Skříň	2 500 Kč
Chladnička kombinovaná	5 500 Kč
Pračka	6 500 Kč
Sporák	6 500 Kč
Mikrovlnná trouba	1 500 Kč
Rychlovarná konvice	400 Kč
Žehlička	500 Kč
Sušák na prádlo	500 Kč
Nádobí	3 400 Kč
Sedací souprava	10 000 Kč
Kuchyňská linka	10 000 Kč
Botník, skříňka, komoda, lampy nebo světla, koberec, konferenční stůl apod.	6 000 Kč
Montáž a doprava nábytku a/nebo doprava a zapojení spotřebičů	1 500 Kč
DĚTI 0-3 roky	
Kočárek	10 000 Kč
Dětská postýlka	2 000 Kč
Matrace do postýlky	800 Kč
Peřinky do postýlky	600 Kč
Povlečení s prostěradlem	600 Kč
Dětská židlička	1 500 Kč
Dětské lehátko	1 500 Kč
Přebalovací podložka	500 Kč
Vanička	250 Kč
Komoda	2 000 Kč